



GDI meerjarenvisie 2022-2026

| | |
|--------|-----------------|
| Versie | 0.75 |
| | |
| Datum | 14 januari 2022 |
| Status | Concept |

Inhoud

| | | |
|-----------|--|-----------|
| 1 | Inleiding | 3 |
| 2 | Maatschappelijke opgave: verbeteren van de dienstverlening aan burgers en bedrijven | 5 |
| 3 | Wat is de Generieke Digitale Infrastructuur | 7 |
| 3.1 | Definitie en scope van de GDI | 7 |
| 4 | Visie op de GDI: waar willen we naartoe? | 8 |
| 4.1 | Een visie op de GDI over 5 jaar | 8 |
| 4.2 | Strategie | 10 |
| 4.3 | Dilemma's of domeinoverstijgende vraagstukken | 12 |
| 5 | Toegang | 15 |
| 5.1 | Uitgangspunten en beleidskader Toegang | 15 |
| 5.2 | De ontwikkelrichting voor Toegang | 16 |
| 5.3 | Vertegenwoordiging voor publieke dienstverlening | 18 |
| 5.3.1 | Beleidsuitgangspunten bij vertegenwoordiging | 18 |
| 6 | Interactie | 19 |
| 6.1 | Uitgangspunten en beleidskader interactie | 19 |
| 6.2 | De ontwikkelrichting voor interactie | 20 |
| 6.3 | Dienstverlening aan bedrijven | 23 |
| 7 | Gegevensuitwisseling | 25 |
| 7.1 | Uitgangspunten en beleidskader gegevensuitwisseling | 25 |
| 7.2 | De ontwikkelrichting voor gegevensuitwisseling | 27 |
| 7.2.1 | Richtinggevende trajecten voor gegevensuitwisseling | 27 |
| 7.2.2 | Wat betekent dit mogelijk voor de GDI? | 30 |
| 8 | Infrastructuur | 32 |
| 8.1 | Uitgangspunten en beleidskader infrastructuur | 32 |
| 8.2 | De ontwikkelrichting voor infrastructuur | 33 |
| 9 | Meerjarenoverzicht GDI | 35 |
| 9.1 | Toegang | 35 |
| 9.2 | Interactie | 35 |
| 9.3 | Gegevensuitwisseling | 36 |
| 9.4 | Infrastructuur | 36 |
| 10 | BIJLAGEN | 37 |
| 10.1 | Bijlage I. De Generieke Digitale Infrastructuur in een oogopslag | 37 |
| 10.2 | Bijlage II. De huidige GDI-bouwstenen per domein | 38 |
| 10.3 | Bijlage III. Trends en ontwikkelingen | 39 |
| 10.4 | Bijlage IV. Overzicht van relevante wet- en regelgeving | 41 |
| 10.4.1 | Europees niveau | 41 |
| 10.4.2 | Nationaal niveau | 41 |

Inleiding

Voor u ligt de meerjarenvisie op de generieke digitale infrastructuur (GDI). De GDI ondersteunt publieke dienstverleners en private partijen met een publieke taak bij de inrichting van hun digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven en waar nodig ook bij hun onderlinge digitale samenwerking.

Een visie op de GDI is een afgeleide van een visie op de inrichting van de digitale overheid als geheel. De GDI concretiseert die elementen die we gezamenlijk willen organiseren om als één overheid te kunnen opereren richting burgers en bedrijven. De visie biedt in eerste instantie inzicht en overzicht in de relevante politieke, beleidsmatige en technische ontwikkelingen, ook internationaal, en geeft richting aan de doorontwikkeling van de GDI. Ook benoemen we de principes en uitgangspunten die we hanteren bij de stapsgewijze realisatie van de beschreven ambities.

Dit document is onder regie van BZK, met input van andere departementen, uitvoeringsorganisaties, medeoverheden en private partijen met een publieke taak tot stand gekomen. Daarmee draagt dit document bij aan de continue dialoog tussen beleid en uitvoering zodat de GDI maakbaar, kostenefficiënt en effectief is in de praktijk.

Deze eerste versie bevat de stand van het denken in 2021, en zal in 2022, met inachtneming van de prioriteiten van het nieuwe kabinet door dialoog aan de programmeringstafels, programmeringsraad GDI en het OBDO verder geconcretiseerd worden. Het voornemen is om de meerjarenvisie op de GDI daarna tweejaarlijks te herijken.

Context

Deze GDI meerjarenvisie is één van een drietal documenten die gezamenlijk het Meerjarenprogramma Infrastructuur Digitale Overheid (MIDO) vormen:

| | |
|--------------------|--|
| MIDO kader | beschrijft de uitgangspunten en afspraken van de governance en financiering van de GDI en de manier waarop de samenwerking binnen de GDI plaatsvindt. |
| GDI meerjarenvisie | beschrijft het 'wat': de maatschappelijke opgave, de belangrijkste trends en ontwikkelingen en de visie op de GDI. De GDI meerjarenvisie is het uitgangspunt voor het jaarlijkse GDI-programmaplan. Scope: 5 jaar. |
| GDI programmaplan | beschrijft het 'hoe': jaarlijks overzicht van de verschillende onderdelen van de GDI en biedt een overzicht van Beheer en exploitatie en een overzicht van de lopende programma's en projecten inclusief begroting. Scope: 1 jaar. |

Het MIDO is daarmee de concretisering van datgene wat we interbestuurlijk gezamenlijk willen organiseren aan afspraken, standaarden en voorzieningen om de ambities uit de Agenda Digitale Overheid waar te maken.

Leeswijzer

Dit document start in hoofdstuk 2 met een beschrijving van de maatschappelijke opgave en het belang van de GDI. Hoofdstuk 3 definieert de GDI en beschrijft de afbakening. Hoofdstuk 4 bevat op hoofdlijnen de ontwikkelrichting van de GDI (4.1), beschrijft een aantal uitgangspunten voor de strategie om daar te komen (4.2) en een aantal domeinoverstijgende vraagstukken die bestuurlijke keuzes vergen voor de ontwikkelrichting de komende jaren (4.3).

De hoofdstukken 5 tot en met 8 gaan achtereenvolgens per domein (Toegang, Interactie, Gegevensuitwisseling en Infrastructuur) de diepte in door de huidige beleidslijnen, uitgangspunten en belangrijkste ontwikkelingen te schetsen. Hoofdstuk 9, tot slot, bevat op hoofdlijnen een overzicht van de meerjarenprogrammering (roadmap): welke activiteiten voorzien we de komende jaren om de ambities waar te kunnen maken?

2. Maatschappelijke opgave: verbeteren van de dienstverlening aan burgers en bedrijven

Er zijn belangrijke stappen gezet om de dienstverlening aan burgers, bedrijven en instellingen in te richten op een wijze die past bij deze tijd: snel en laagdrempelig, waar mogelijk en gewenst digitaal. De digitale dienstverlening voor burgers en bedrijven wordt, door samenwerking tussen alle overheidslagen (ministeries, uitvoeringsorganisaties, provincies, gemeenten en waterschappen) stap voor stap inclusiever, toegankelijker en beter, met specifieke aandacht voor gemak én vertrouwen voor alle betrokkenen. De ambitie is om daarop de komende jaren voort te bouwen.

Digitalisering is tegenwoordig de basis onder al het overheidshandelen, zowel online als fysiek. Zeker in deze COVID-periode, wordt in toenemende mate duidelijk dat het digitale kanaal een zeer belangrijk dienstverleningskanaal is waarmee burgers en bedrijven contact leggen met de overheid en vice versa. Het gaat niet alleen om de direct zichtbare 'voorkant' van dienstverlening aan burgers en bedrijven, het gaat ook om de 'achterkant', waarin overheden onder de motorkap samenwerken om bijvoorbeeld onderling betrouwbare gegevensuitwisseling te realiseren om maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie, de woningopgave, bestrijden van ondermijning, etc. het hoofd te bieden.

Het kabinet heeft het versterken van de uitvoering als speerpunt benoemd. De uitvoering staat onder druk.¹ De afgelopen jaren is het digitaliseren van processen bij uitvoeringsorganisaties vaak ingezet als bezuinigingsmaatregel. Een grote uitdaging is om de digitale basis de komende jaren zodanig robuust en wendbaar in te richten dat de gewenste menselijke maat in de uitvoering te realiseren is.

Dat kan alleen vanuit een dienstverleningsconcept dat burgers en bedrijven centraal stelt. Burgers en bedrijven moeten gaan ervaren dat verschillende overheden en uitvoeringsorganisaties steeds meer als één overheid optreden. Eén (digitaal) loket voor overheidsdienstverlening is één van de belangrijkste wensen van burgers en bedrijven voor de overheid van de toekomst.² Een overheid die altijd, overal en voor iedereen beschikbaar en toegankelijk is. In het coalitieakkoord en de verkiezingsprogramma's van politieke partijen is hier over de volle breedte aandacht voor: veilige digitale communicatie, beter voorbereid zijn op verstoringen, een digitale identiteit voor iedere Nederlander, meer transparantie en inzicht en regie op eigen gegevens, het belang van digitale grondrechten en een betrouwbare en nabije overheid die werkt en acteert als één digitale overheid waar je als burger en bedrijf betrouwbaar zaken mee kan doen.³

Deze digitale transformatie stelt alle publieke organisaties voor dezelfde uitdagingen om burgers en bedrijven zo goed mogelijk te bedienen. Dit kunnen zij steeds minder individueel tot een goed einde brengen, omdat burgers en bedrijven in toenemende mate gecombineerde dienstverlening nodig hebben en verwachten van meerdere overheden. De overheid kan een

¹ Werk aan Uitvoering, kabinetsreactie en de analyses fase 1 (probleemanalyse) en fase 2 (handelingsperspectieven)

² Onderzoek overheidsdienstverlening [2019](#) en [2020](#).

³ [Coalitieakkoord](#) 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'

doorbraak realiseren in de transformatie van haar dienstverlening als binnen de gehele publieke sector gebruik wordt gemaakt van dezelfde digitale bouwstenen.⁴

Daarom werken we aan een gemeenschappelijke digitale basis: de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). In eerste instantie waren de doelen van de GDI kwalitatief betere dienstverlening, kostenbesparing bij de overheid en minder administratieve lasten voor burgers en bedrijven. Ook was complexiteitsreductie een drijfveer: niet iedereen hetzelfde wiel laten uitvinden, mede vanwege vaak slechts schaars aanwezige expertise. Deze redenen gelden nog steeds, maar tegenwoordig is een gezamenlijke basisinfrastructuur, die breed wordt gebruikt, noodzakelijk voor een goede overheidsdienstverlening. Om deze basis ook naar de toekomst toe veilig, betrouwbaar en bij de tijd te houden, is doorontwikkeling vereist tot op een niveau dat past bij de dienstverlening die burgers en bedrijven van de overheid mogen verwachten.



Figuur 1. De GDI ondersteunt de overheidsdienstverlening

⁴ Rapport MaakWaar! Studiegroep Informatiesamenleving en Overheid, april 2017

3. Wat is de Generieke Digitale Infrastructuur

Definitie en scope van de GDI

De GDI is de set aan afspraken, standaarden en voorzieningen die overheidsorganisaties en dienstverleners met een publieke taak ondersteunt bij de inrichting van hun digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven en waar nodig ook bij hun onderlinge digitale samenwerking.⁵ Het perspectief van burgers en bedrijven is hierin leidend: de publieke digitale dienstverlening is voor burgers en bedrijven beschikbaar, veilig⁶ en gemakkelijk in gebruik. De GDI bevat de generieke bouwstenen die nodig zijn om dit te bereiken.

De scope is beschreven in functionaliteiten die generiek bijdragen aan:⁷

- 1) de digitale publicatie van wet- en regelgeving,
- 2) veilige digitale communicatie met de overheid,
- 3) veilige digitale toegang van burgers en bedrijven tot de overheid (identificatie en authenticatie).

Daarbij omvat de GDI:

- a) de basisregistraties en
- b) de afspraken, (open) standaarden en stelsel-voorzieningen die ervoor zorgen dat burgers en bedrijven met de overheid en overheden onderling met elkaar kunnen communiceren en samenwerken.

De individuele basisregistraties vallen binnen de scope van de GDI maar besloten is deze vooralsnog buiten de MIDO-governance te houden. De basisregistraties kennen hun eigen aansturing en financieringsarrangement. De stelselvoorzieningen (Digikoppeling, Digimelding, Digilevering, Stelselcatalogus) die invulling geven aan gezamenlijke functies binnen het stelsel, zijn wel onderdeel van de MIDO-governance en het GDI-programmaplan.

De concrete invulling van bovengenoemde functionaliteiten aan de hand van afspraken, standaarden en voorzieningen (in die volgorde) zal door de jaren heen wijzigen. Om de programmering van de GDI hanteerbaar te maken, is ervoor gekozen een onderscheid te maken in 4 onderling verbonden domeinen:

- 1) Toegang
- 2) Interactie
- 3) Gegevensuitwisseling
- 4) Infrastructuur

In de bijlage is per domein aangegeven welke huidige afspraken, standaarden en voorzieningen hieronder vallen.

⁵ Dit is de kern van de definitie die is vastgesteld in het Nationaal Beraad in september 2014 en sindsdien niet is gewijzigd.

⁶ Veilig in de context van informatiebeveiliging, hier: betrouwbaar en vertrouwelijk.

⁷ TK2020 26643-706.

4. Visie op de GDI: waar willen we naartoe?

De volgende hoofdstukken beschrijven per domein (Toegang, Interactie, Infrastructuur en Gegevensuitwisseling) een inhoudelijk toekomstbeeld waarbij de maatschappelijke opgave centraal staat. Per domein worden de huidige beleidslijnen, de belangrijkste ontwikkelingen en relevante uitgangspunten geschetst, uitmondend in een ambitie wat dit voor de inrichting van de GDI over 5 jaar betekent. Daarbij zijn ook de resultaten van de pressure cookersessies als input meegenomen.⁸ Dit hoofdstuk schetst als inleiding daarop voor de GDI als geheel de ontwikkelrichting (4.1), de belangrijkste uitgangspunten waarlangs we de GDI in de komende jaren gezamenlijk vorm willen geven (4.2) en enkele dilemma's of domeinoverstijgende vraagstukken die een rol spelen bij de doorontwikkeling van de GDI (4.3).

4.1 Een visie op de GDI over 5 jaar

De GDI vormt de ruggengraat van de digitale overheid. Overheden en uitvoeringsorganisaties werken met behulp van de GDI samen aan dienstverlening voor burgers en bedrijven, die voorspelbaar, betrouwbaar en veilig is en voldoet aan de stand van de (bewezen) techniek. De GDI ondersteunt de overheidsdienstverlening in de vorm van gezamenlijke afspraken, standaarden en voorzieningen. De GDI maakt het voor dienstverleners met een publieke taak mogelijk om op een eenduidige, herkenbare, veilige en gebruiksvriendelijke manier hun dienstverlening aan burgers en bedrijven in te richten en hun onderlinge digitale samenwerking vorm te geven. Met de GDI realiseert de overheid kwalitatief betere dienstverlening, kostenbesparingen en minder administratieve lasten voor burgers en bedrijven. Zodra nieuwe maatschappelijke en technologische ontwikkelingen raken aan de vraag hoe de overheid met burgers en bedrijven interacteert, analyseren we binnen het MIDO wat dat betekent voor aanpassingen aan de bouwstenen van de GDI. De scope van de GDI zal door de jaren meebewegen met de maatschappelijke ontwikkelingen.

Burgers en bedrijven ervaren in toenemende mate dat overheden en uitvoeringsorganisaties steeds meer als één overheid optreden. Een overheid die altijd, overal en voor iedereen beschikbaar en toegankelijk is. Met de GDI bieden we burgers, bedrijven en publieke organisaties producten en diensten aan om digitaal zaken te regelen met de overheid. De digitale dienstverlening van de overheid is er voor iedereen (inclusief), voorspelbaar, transparant en biedt inzicht en overzicht voor burgers en bedrijven. Bij het vormgeven hiervan staan (levens)gebeurtenissen van burgers en zaken die bedrijven moeten regelen centraal.

Onderdelen van de GDI zijn vitale digitale infrastructuur.⁹ Betrouwbaarheid, continuïteit en veiligheid van de dienstverlening heeft de hoogste prioriteit, afnemers rekenen daarop. De veiligheid van de GDI is ook een cruciale voorwaarde voor het vertrouwen van burgers en bedrijven in digitale overheidsdienstverlening. Permanente aandacht hiervoor is essentieel. In

⁸ Vanuit de achterban van de Programmeringsraad Logius is er, in afstemming met architecten en beleid, gewerkt aan een ontwerp op hoofdlijnen voor de GDI. Dit omvat het ontwikkelen en vaststellen van architectuurprincipes en capabilities die de I-strategie voor de Digitale Overheid verder brengen.

⁹ [Overzicht](#) Vitale Processen op de website van de NCTV.

het ontwikkelen en verbeteren van de GDI-bouwstenen is er een goede balans tussen gebruiksgemak en veiligheid.

Het is voor overheidsdienstverleners aantrekkelijk om op de basisinfrastructuur aan te sluiten, door de gebruiksvriendelijkheid voor burgers en bedrijven, de maatschappelijke toegevoegde waarde, aantrekkelijke tarieven en ervaren ontzorging. Daardoor maken dienstverleners met een publieke taak breed gebruik van de GDI en sluiten zij hun specifieke diensten hierop aan.

In het domein **toegang** is het niet langer de uitdaging om burgers te stimuleren om met het inlogmiddel DigiD digitaal zaken te doen met de overheid. Nagenoeg alle ingezetenen en ook veel Europese grensarbeiders gebruiken DigiD bij online (semi-)publieke dienstverlening. De uitdaging is wel om binnen de GDI de komende jaren overheidsorganisaties te stimuleren om dienstverlening aan te (gaan) bieden op hogere betrouwbaarheidsniveaus, namelijk substantieel en hoog. Binnen de GDI zouden burgers die de digitale middelen of vaardigheden missen om zelfstandig gebruik te kunnen maken van hogere betrouwbaarheidsniveaus, dan wel geholpen moeten worden. Hiervoor is er een publieke machtigingsvoorziening en werken we mogelijkheden uit om hen te helpen via balies. We werken aan een publiek inlogmiddel voor bedrijven. Daarnaast dienen meer diensten en dienstverleners aangesloten te worden op de eIDAS-voorzieningen, waarmee burgers en bedrijven uit andere lidstaten kunnen inloggen op online diensten van overheden in Nederland en in het buitenland.

De bouwstenen in het domein **interactie** maken integraal onderdeel uit van de dienstverlening van overheidsorganisaties waardoor burgers en bedrijven de overheid werkelijk als één ervaren. De GDI-bouwstenen zijn laagdrempelig en dragen bij aan een betere kwaliteit van dienstverlening. De informatiepositie van burgers en bedrijven ten opzichte van de overheid is sterk verbeterd doordat zij meer grip op en inzicht over hun persoonlijke gegevens hebben.

In het domein **gegevensuitwisseling** zijn over 5 jaar in de GDI de afspraken, standaarden en generieke voorzieningen opgenomen die nodig zijn om verantwoord datagebruik te faciliteren tussen een breed scala aan data-aanbieders en datagebruikers binnen de overheid en tussen overheid, bedrijfsleven en burgers. Door middel van een aantal generieke systeemfuncties (die federatief zijn opgebouwd), zorgt de GDI ervoor dat partijen worden ontzorgd op verbindingsvraagstukken. Gegevens uit aangesloten registraties kunnen door de generieke functies in de GDI eenvoudig gevonden, gecombineerd en gebruikt worden voor het werken aan maatschappelijke opgaven en het verbeteren van dienstverlening van de overheid aan burgers en bedrijven. Burgers hebben door middel van generieke functies inzicht in wie de gegevens gebruikt die hen betreffen, zij kunnen deze gegevens inzien en corrigeren en een aantal kerngegevens direct delen in processen van publieke en private dienstverleners.

In het domein **infrastructuur** voorzien we de komende jaren een toenemend gebruik van cloudtechnologie. Deze technologie wordt breed gebruikt en biedt voordelen op het gebied van efficiency en toepassingsmogelijkheden. Maar er zijn ook risico's aan verbonden, o.a. ten

aanzien van afhankelijkheid van een beperkt aantal grote aanbieders. Om de voordelen van de cloud te benutten voor de GDI worden er regels opgesteld die een veilig, efficiënt en onafhankelijk gebruik borgen.

4.2 Strategie

Afspraken voor standaarden voor voorzieningen

De GDI is op dit moment te veel een optelsom van in de loop der jaren bij elkaar gebrachte voorzieningen en standaarden. We gaan toe naar een systematiek van meerjarenprogrammering waarin we de inrichting van de generieke functies vorm willen geven aan de hand van afspraken, standaarden en voorzieningen.

We creëren een systematiek van meerjarenprogrammering waarin (sectorale) opgaven aan de voorkant veel meer vanuit een gedegen gezamenlijke analyse en integrale business case worden beoordeeld op de wenselijkheid voor een (deels) gezamenlijke invulling. Het afwegingskader voor de GDI is hierbij de leidraad.¹⁰ Het MIDO ondersteunt de analyse en dialoog om bij de relevante ontwikkelingen (beleidsmatig, technologisch) op het terrein van de in paragraaf 3.1 beschreven generieke functies telkens weer te bepalen of gezamenlijke oplossingen gewenst zijn, en zo ja of dat aan de hand van afspraken en standaarden kan of dat er ook generieke of collectieve voorzieningen gewenst zijn.¹¹ Op deze manier wordt de discussie over de scope van de GDI transparant en gestructureerd en dit betekent dat er dus ook ruimte is om afscheid te nemen van bestaande voorzieningen.

Gezamenlijke vertaalslag van beleid naar uitvoering

Om tot een meer voorspelbare meerjarenprogrammering van de GDI te komen is dit visiedocument een basis. De concretisering die nodig is om binnen dit kader tot in de praktijk werkbare afspraken, standaarden en voorzieningen te komen, vindt plaats aan de programmeringstafels. Daar maken we de vertaalslag van de richting en de uitgangspunten die politiek en beleid aangeven naar een gedragen beeld van wat dat betekent voor de noodzakelijke gezamenlijkheid in de uitvoering. De architectuur voor de GDI heeft daarbij een belangrijke ondersteunende rol.¹² Dit samenwerkingsproces moet leiden tot een situatie waarin de GDI niet beschouwd wordt als een 'overkoepelend mechanisme' dat buiten de eigen organisatie functioneert. De huidige uitdagingen vragen om integratie van GDI én de dienstverlening van de individuele uitvoeringsorganisaties. Waarbij er in veel gevallen ook de noodzaak zal zijn om in de sectoren – naast de centrale bouwstenen – ook eigen bouwstenen voor specifieke doelgroepen in stand te houden die goed moeten kunnen aansluiten op de GDI-bouwstenen.

Niet vrijblijvende, federatieve samenwerking

¹⁰ Afwegingskader GDI, vastgesteld in het OBDO van 16-12-2021.

¹¹ Ook het eerder vastgestelde [Beleidskader Digitale Basisinfrastructuur](#) bevat uitgangspunten voor de inrichting van generieke functies van de GDI, vastgesteld in het OBDO van 23 april 2019.

¹² In december 2021 heeft het OBDO ingestemd met de inrichting van een Architectuurboard voor de GDI die als opdracht heeft om te sturen op de totstandkoming van een samenhangende, toekomstvaste GDI die wendbaar, bruikbaar en efficiënt is door toepassing van moderne architectuurinzichten en de daarvoor benodigde transitie vanuit architectuurperspectief te begeleiden.

We vertrekken in het vormgeven van de GDI vanuit een federatieve manier van samenwerken zodat we optimaal recht kunnen doen aan de diversiteit van de uitvoeringspraktijk. Dat betekent tegelijkertijd dat datgene wat ons in een federatie verbindt niet vrijblijvend kan zijn.

De GDI-bouwstenen worden momenteel ingezet op basis van vrijwilligheid. Afspraken over de digitale basisvoorzieningen komen in de praktijk van alledag tot nu toe maar moeizaam en langzaam tot stand.¹³ De jaarlijkse monitor Digitale Overheid laat een consequente toename van het gebruik van de GDI-bouwstenen zien.¹⁴ Deze stijgende lijn kan de beperkte scope echter niet verhelen. De voorzieningen worden vooral gebruikt in het sociaalfiscale domein, toeslagen, verzekeringen en belastingaangiftes. In domeinen als justitie en veiligheid, onderwijs, zorg en mobiliteit ligt het gebruik aanzienlijk lager. Hier ligt een gezamenlijke opgave.

Het kabinet is van mening dat alle overheden gebruik moeten maken van de gezamenlijke basisinfrastructuur en waar nodig hun specifieke functionaliteiten daarop goed laten aansluiten.¹⁵ Vanuit de rechtszekerheid van burgers en bedrijven in hun contact met de overheid kan het nodig zijn om enkele standaarden of afspraken over het aansluiten op generieke functies vast te leggen in een wettelijk kader zoals nu gebeurt in de Wet digitale overheid. Daarnaast zullen er collectieve voorzieningen en herbruikbare (Europese) bouwstenen zijn die eenieder volgens een ‘pas toe of leg uit’-regime in de eigen sector kan gebruiken. Een toezichthouder zal daarop toe zien. Hierdoor krijgt de herbruikbaarheid van toepassingen over de sectoren heen - veel meer dan in het verleden - vorm.

Voorbeeld: Een toekomstbeeld voor het stelsel van basisregistraties

Er is een toekomstbeeld voor het Stelsel van basisregistraties opgesteld, als uitwerking van de Interbestuurlijke Datastrategie. Het toekomstbeeld schetst een ontwikkeling van het huidige stelsel van basisregistraties naar een breder, federatief ingericht gegevenslandschap van de overheid. Daar horen – meer dan in de huidige situatie – centrale systeemfuncties en een bijbehorende set aan afspraken, standaarden en voorzieningen bij, die ervoor zorgt dat data uit een veelheid aan registraties – binnen de wettelijke kaders en transparant voor degene wiens gegevens het betreft – ontsloten, gekoppeld en gebruikt kan worden.

Op basis van het toekomstbeeld zal er een inhoudelijke analyse plaatsvinden (een herijking) van de benodigde generieke functies en de invulling daarvan met gezamenlijke afspraken, standaarden en voorzieningen om de doelen van het stelsel te realiseren. Alleen die bouwstenen die op basis van deze inhoudelijke analyse generiek georganiseerd moeten worden, zijn na expliciete besluitvorming onderdeel van de GDI. De gewenste aanpassingen aan de huidige stelselvoorzieningen en de realisatie van nieuwe bouwstenen worden daarmee onderdeel van de meerjarenprogrammering van de GDI.

¹³ Maak Waar!, rapport van de Studiegroep Informatiesamenleving en Overheid, 2017.

¹⁴ <https://www.digitaleoverheid.nl/document/monitor-digitale-overheid-2021/>

¹⁵ TK2020 26643-706

Voorbeeld: Regie op Gegevens

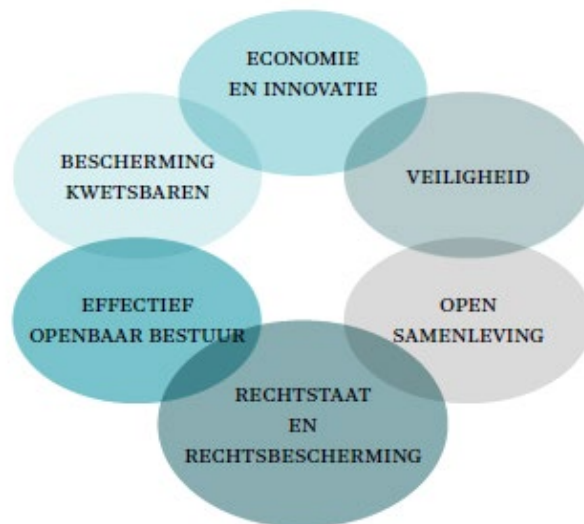
Met de [beleidsbrief Regie op Gegevens](#) geeft het kabinet richting aan het versterken van de (informatie)positie van burgers en bedrijven in hun relatie met de overheid. Door burgers en bedrijven meer grip en zicht te geven op persoonlijke gegevens die de overheid heeft, vergroten we o.m. het vertrouwen in de (digitale) overheid. Een burger moet zijn eigen gegevens kunnen inzien en corrigeren, digitaal kunnen delen met anderen en niet onnodig opnieuw aan hoeven leveren. De politieke wens om tot een "kluisje voor elke burger" te komen is ook een onderdeel van deze ontwikkeling.

Daarmee zit deze ontwikkeling in het hart van de generieke functies toegang tot en interactie en gegevensuitwisseling met de digitale overheid. Een systematische analyse is nodig om te bepalen waar en hoe er in het bereiken van deze doelen gezamenlijk opgetrokken moet worden. Er is een gezamenlijke vertaalslag nodig – en deels al gemaakt – van de politieke doelen naar een werkbare praktijk van afspraken, standaarden en voorzieningen. Een "kluisje" is een mogelijke, maar niet de enige denkbare uitkomst van een dergelijke analyse. De bouwstenen die op basis van de uitkomst van deze analyse generiek georganiseerd moeten worden, zijn na expliciete besluitvorming onderdeel van de GDI.

4.3 Dilemma's of domein overstijgende vraagstukken

Een visie op de inrichting van de GDI is door de inhoudelijke samenhang van de domeinen meer dan de optelsom van de vier afzonderlijke onderdelen. De koers voor de GDI wordt ook, of misschien wel juist, bepaald door het maken van keuzes op niveau van waarden.¹⁶ We benoemen in deze paragraaf de belangrijkste dilemma's en domein overstijgende vraagstukken die we in gezamenlijkheid moeten bespreken en die (politieke en beleidsmatige) keuzes vergen via programmeringsraad GDI en OBDO. Het expliciet maken van de waarden en hun onderlinge verhouding kan een effectief hulpmiddel zijn om keuzes in de programmering van de GDI te maken. En vervolgens moeten die waarden ook tot uiting komen in de werking van de concrete bouwstenen. Onderstaand figuur laat veel voorkomende waarden zien die bij digitaliseringsvraagstukken een rol spelen.

¹⁶ De Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) spreekt in haar essay over de governance van digitalisering van "waarde(n)volle digitalisering", *Actuele kwestie, klassieke afweging*, Een verkenning naar de governance van het Nederlands digitaliseringsbeleid, 2021.



Figuur 2. Een waardenkaart voor digitaliseringsbeleid

Een GDI voor burgers en bedrijven, én publieke dienstverleners

De GDI bevat de bouwstenen die het voor overheidsorganisaties en alle dienstverleners met een publieke taak mogelijk maken om op een eenduidige, herkenbare, veilige en gebruiksvriendelijke manier hun dienstverlening aan burgers en bedrijven in te richten. De GDI moet werken voor burgers en bedrijven. Tegelijkertijd zijn de afnemers van de GDI-bouwstenen uitvoeringsorganisaties, medeoverheden en private organisaties met een publieke taak. De GDI is er dus ook vooral voor hen. Als er spanning optreedt tussen deze verschillende 'doelgroepen' is het zaak een expliciete afweging te maken. Een explicieter onderscheid tussen afspraken, standaarden en voorzieningen in de backoffice (overheden onderling) en front office (richting burgers en bedrijven) is daarin behulpzaam.

De GDI voor de publieke dienstverlening of voor de samenleving als geheel?

Als het gaat om de scope, dan is ook de vraag relevant in hoeverre gebruik van de basisinfrastructuur zich dient te blijven beperken tot uitsluitend de publieke dienstverlening. De GDI is van de overheid, maar hoeft niet alleen vóór de overheid te zijn. Behoeft Nederland een digitale basisinfrastructuur voor de samenleving als geheel en zo ja, hoe verhoudt die zich dan tot de GDI die de overheid de afgelopen jaren voor de publieke sector en private organisatie met een publieke taak heeft ontwikkeld? Ook partijen buiten de overheid zouden waar mogelijk en binnen kaders de GDI kunnen gebruiken om eigen diensten te verrijken. Voor het domein Toegang en voor Regie op gegevens zijn dit actuele vraagstukken die nog politieke keuzes vergen.

De relatie Overheid – Markt

De overheid is er om de publieke waarden en de digitale grondrechten te borgen. Daar waar de markt in staat is om standaardoplossingen te leveren, kan de overheidsrol zich beperken tot het stellen van de kaders aan de voorkant en het regelen van het toezicht aan de achterkant. In andere gevallen is het juist essentieel om een publieke bouwsteen te realiseren om een te grote afhankelijkheid van technologiebedrijven te voorkomen. We voorzien binnen de GDI een verschuiving van de focus op het bouwen van

voorzieningen naar het opzetten van (een) afsprakenstelsel(s) met standaarden. Aan de hand van een dergelijk stelsel en (Europese) wet- en regelgeving worden de publieke waarden en digitale grondrechten gewaarborgd. Denk aan voorwaarden op gebied van functionaliteit, privacy en security by design, open source, informatiebeheer, beschikbaarheid, transparantie, etc.

Continuïteit van dienstverlening – innovatie

Betrouwbaarheid, continuïteit en veiligheid van de dienstverlening hebben de hoogste prioriteit. Veel organisaties zijn afhankelijk van de GDI om continuïteit in de dienstverlening te bieden. Daarvoor is een robuuste en stabiele infrastructuur met bewezen technologie nodig. Tegelijkertijd is het belangrijk om ruimte voor vernieuwing te organiseren, daarvoor zijn instrumenten nodig. De afspraken die we maken en de (juridische, financiële) kaders die we stellen, moeten hiervoor de gewenste ruimte bieden. Innovaties kunnen de kwaliteit van de publieke dienstverlening verbeteren door nieuwe, meer flexibele vormen van interactie met burgers en bedrijven. Innovaties kunnen ook de kosten voor de overheid verlagen. De overheid hoeft niet de early adopter te zijn, maar ook niet de laatste die nieuwe technologie overneemt. We kunnen hier leren van het bedrijfsleven, de wetenschap en het buitenland.

Afwegingen tussen een goed toegeruste overheid en de bescherming van individuele grondrechten

Digitalisering, digitale overheid en de GDI zijn in de afgelopen jaren meer en meer politiek geworden. Naast de kansen die digitalisering biedt, is er politiek ook vooral aandacht voor de risico's. Het verbeteren van de dienstverlening aan burgers en bedrijven door een meer proactieve of meer persoonlijke benadering kan op gespannen voet staan met waarborgen op terrein van privacy en beveiliging. Hetzelfde geldt voor de wens van overheidsorganisaties om data beter te kunnen benutten bij het oplossen van maatschappelijke opgaven, waarbij ook ethische vraagstukken spelen. Dergelijke (politieke) afwegingen hebben invloed op de inrichting van de GDI.

5. Toegang

Het domein Toegang gaat over de afspraken, standaarden en voorzieningen ten behoeve van het vaststellen van de digitale identiteit van natuurlijke personen en organisaties en bedrijven. Hieronder scharen we de volgende functies voor burgers en bedrijven:

- Digitaal zaken doen voor jezelf of voor een ander;
- Digitale handtekeningen.

NB. De visie op Toegang en Identiteit zal de komende maanden verder geactualiseerd en geconcretiseerd worden.

Relevante strategische documenten domein Toegang

| Toegang | |
|---------------------|--|
| <i>Kamerbrieven</i> | |
| Vastgelegd in: | <ul style="list-style-type: none"> - Visiebrief digitale identiteit¹⁷ - Voortgangsrapportages over Toegang en eID¹⁸ - Brief uitvoering motie Van der Molen¹⁹ |

5.1 Uitgangspunten en beleidskader Toegang

De overheidsdienstverlening aan de burger of een bedrijf gebeurt al lang niet meer hoofdzakelijk aan de balie. Ook waar dat nog wel het geval is, krijgt de burger of een bedrijf te maken met geautomatiseerde processen. Belangrijkste startpunt van die processen is de vaststelling van de identiteit van degene die de dienst verlangt. Of je nu een uitkering aanvraagt of belastingen betaalt; het begint met de vaststelling dat je bent wie je zegt dat je bent en dat je mag wat je zegt dat je mag. Pas dan krijg je toegang tot deze diensten. Identiteit en Toegang richt zich op de ontwikkeling van de identiteitsvaststelling, de bevoegdheidsvaststelling, de beleidsmatige kaders voor de toegang tot de publieke dienstverlening en de (door)ontwikkeling van de afspraken, standaarden en voorzieningen die identiteitsvaststelling, de bevoegdheid om te handelen en controle mogelijk maken. Denk hierbij aan inlogmiddelen als DigiD en eHerkenning, de publieke machtigingsvoorziening, registers waarmee de bevoegdheid van iemand vastgesteld kan worden en de digitale Identiteit.

Maatschappelijke opgave: organiseren van vertrouwen

Zonder een betrouwbaar stelsel rond onze digitale identiteit is het onmogelijk om de persoon of organisatie met wie we digitaal zaken doen te vertrouwen. Om deze reden ziet de overheid maatschappelijk vertrouwen dan ook als het bovenliggende doel waar een digitale identiteit infrastructuur aan bijdraagt. Uitdagingen die hiernaast om een betrouwbare overheid in de digitale identiteit infrastructuur vragen, zijn:

- De overheid kan door op te treden als gezaghebbende bron van een betrouwbare digitale identiteit het vertrouwen in het digitaal verkeer vergroten;
- Zelfstandigheid en autonomie van burgers bevorderen;

¹⁷ Visiebrief Digitale Identiteit, Tweede Kamer, 26643-743, februari 2021.

¹⁸ Voortgangsrapportage Digitale Toegang, Tweede Kamer 26643-750, maart 2021

¹⁹ Aanpak uitvoering publiek middel in het bedrijvendomein (motie Van der Molen), Tweede Kamer 34972-53, juli 2021.

- Het grondrecht op privacy (beter) waarborgen;
- Een stevige digitale identiteit infrastructuur kan het verdienvermogen van Nederland versterken;
- Een duidelijke en herkenbare digitale identiteit infrastructuur helpt burgers en bedrijven digitaal zaken te doen en vermindert administratieve lasten en onnodige maatschappelijke kosten;
- Een duidelijke en herkenbare digitale identiteit infrastructuur bevordert de cyberveiligheid van burgers en bedrijven;
- Door de basis van de digitale identiteit infrastructuur duidelijk te leggen (zoals bij de fysieke identificatiemiddelen zoals paspoorten) kan de overheid een betrouwbare partner zijn voor andere partijen die innovaties willen toevoegen aan dit domein;
- Veilige gegevensuitwisseling in bijvoorbeeld de zorg met toestemming van de patiënt;
- Een veilige, betrouwbare en toekomstbestendige digitale identiteit infrastructuur kan helpen om identiteitsfraude tegen te gaan.

De Wet digitale overheid als basis voor een generiek stelsel voor digitale toegang tot overheidsdienstverlening

De eerste tranche van het wetsvoorstel Wet digitale overheid (Wdo) regelt onder meer veilig inloggen door burgers en bedrijven bij de (semi-)overheid en de open toelating van private inlogmiddelen voor bedrijven en voor burgers als aanvulling op het publieke inlogmiddel DigiD voor de dienstverlening in het (semi-)publieke domein. Het burgerdomein en het bedrijvendomein is nu nog gescheiden. Een volgende stap is gericht op het integreren van het burger- en bedrijvendomein in de publieke dienstverlening. Er wordt beoogd de digitale toegang tot overheidsdienstverlening generiek in te richten zodat burgers en bedrijven met één of meer generieke identificatiemiddelen over de gehele linie eenvoudig toegang kunnen verkrijgen tot elektronische diensten. Het doel is om in de tweede tranche van de Wdo de digitale identiteit infrastructuur te verankeren en een wettelijke basis te bieden voor het concept van de digitale bronidentiteit.

- De invloed van Europa in dit domein dat we kennen van de eIDAS verordening zal in toenemende mate impact hebben;
- De Europese Commissie zet in op verbreding van de scope van eID's van dienstverlening van de overheid naar transacties in de private sector, inclusief sociale media en webwinkels. Daarbij hoort een regime van 'regie op gegevens' en dataprotectie voor het gebruik van inlogmiddelen en de bijbehorende persoonsgegevens. Ook wil de Europese Commissie een Europees stelsel van 'wallet based' EUeID's introduceren.²⁰ Het Nederlandse concept van een digitale bronidentiteit (DBI) sluit hier goed op aan.

5.2 De ontwikkelrichting voor Toegang

De uitgangspunten voor het gebruik van elektronische identiteiten zijn neergelegd in de eerste tranche van de Wdo. Deze zullen de komende jaren verder uitgewerkt dienen te worden in een integrale beleidsvisie en uitgevoerd moeten worden binnen de GDI. Belangrijke thema's voor de beleidsvisie op toegang en identiteit zijn:

²⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2663

1. Marktwerving versus publieke taak toegang: uitwerking van het regime van 'open toelating' voor (private) aanbieders van eID-middelen en positionering van het bestaande publieke inlogmiddel DigiD. In lijn met de motie Van der Molen verdwijnt het onderscheid tussen burger- en bedrijfsdomein en wordt er gewerkt aan een geïntegreerd burger-, bedrijfs- en organisatiemiddel. Er wordt gefaseerd een publiek bedrijfsmiddel geïntroduceerd.
2. De overheid zal een besluit moeten nemen over de wenselijke financieringsmodellen voor bestaande en nieuwe identiteitsmiddelen van private aanbieders die toegelaten worden tot de digitale identiteit infrastructuur.
3. Verbreden scope van gebruik eID-middelen naar digitale transacties in het private domein, inclusief de daarbij verstrekte administratienummers (BSN) en persoonsgegevens; hoe de governance, het toezicht en de financiering voor nationale eID's te organiseren voor transacties in het commerciële domein en hoe het private domein aan te laten sluiten op een eID-stelsel dat ontwikkeld is en beheerd wordt voor transacties tussen overheden en burgers en bedrijven?
4. Van middel voor elektronische toegang naar voorzieningen voor digitaal identiteitsmanagement? Hoe komen we tegemoet aan de wens om bij transacties meer betrouwbare gegevens te ontvangen dan alleen een identiteit of identiteitsgegevens? Het gaat dan om de zogenaamde 'credentials', bijvoorbeeld een attribuut als een medische graad, een mandaat om namens een bedrijf te handelen of een machtiging om een persoon te vertegenwoordigen wordt mee verstrekt met de elektronische identiteit.
5. Regie op gegevens en dataprotectie in het eID-domein. Gebruikers kunnen in de toekomst zelf controleren wanneer ze hun digitale identiteit gebruiken en welke gegevens ze daarbij verstrekken ('user-centred and user-controlled') en identiteits- of persoonsgegevens worden gescheiden van transactiegegevens.
6. Verhoging betrouwbaarheidsniveaus en inclusie van burgers, bedrijven én dienstverleners. Privacygevoelige transacties, bijvoorbeeld in de zorg, zijn onvoldoende opgeschaald naar betrouwbaarheidsniveau Substantieel en Hoog. Verhoging van betrouwbaarheidsniveaus heeft ook een keerzijde, niet alle burgers en bedrijven beschikken op dit moment over de middelen die daarvoor nodig zijn, zoals een Nederlands identiteitsdocument of een smartphone. Voor hen zullen dus alternatieven bedacht moeten worden om op te kunnen schalen naar de vereiste betrouwbaarheidsniveaus.
7. Verificatie op afstand. Bij de afgifte van een eID en de uitreiking van 'smartcards' (eNIK/eRijbewijs) of codes waarmee hogere betrouwbaarheidsniveaus geactiveerd kunnen worden, is in een groot aantal gevallen extra identificatie vereist. Dit geschiedt nu aan een balie of via gekwalificeerde postbezorging in het buitenland. Andere Europese landen reiken al volledig op afstand Europees erkende eID-middelen uit op niveau Substantieel en maken daarbij bijvoorbeeld gebruik van video-afspraken. Deze en andere ontwikkelingen zorgen ervoor dat zo snel mogelijk beleidsmatig onderzoek en beleidsvorming nodig is op dit terrein. Wanneer is fysieke identificatie nodig en onder welke condities kan verificatie op afstand plaatsvinden?

5.3 Vertegenwoordiging voor publieke dienstverlening

De digitalisering van samenleving en overheid vergt grote inspanningen om te zorgen dat de publieke dienstverlening ook voor niet-digitaalvaardigen toegankelijk blijft, en dat bestaande drempels door slimme inzet van ICT zelfs worden verlaagd. Belangrijke instrumenten om de inclusie te borgen zijn het vergroten van de digivaardigheid, het instandhouden van fysieke kanalen en persoonlijke ondersteuning waar dat nodig is, en vertegenwoordiging door iemand anders waar nodig of gewenst.

Burgers en bedrijven hebben op basis van de Awb het wettelijke recht om zich in hun relatie met de overheid te laten vertegenwoordigen. In combinatie met het recht op digitale dienstverlening ontstaat vervolgens ook een recht op digitale vertegenwoordiging. Met de verdergaande digitalisering is dit niet alleen een recht, maar ook een noodzaak.

5.3.1 Beleidsuitgangspunten bij vertegenwoordiging

- Doelgroepen zijn zowel natuurlijke als niet-natuurlijke personen, die elkaar (in principe) over en weer kunnen vertegenwoordigen, en waartussen geen (onnodig) onderscheid wordt gemaakt;
- Het gaat om vertegenwoordiging voor publieke dienstverlening (maar een toekomstige integratie met het private dienstverleningsdomein is mogelijk indien gewenst);
- Vertegenwoordiging is mogelijk voor alle publieke diensten, maar het invoerings- en aansluitproces zal stapsgewijs, per dienstaanbieder, plaatsvinden;
- Een vertegenwoordiging is kanaalonaafhankelijk, d.w.z. heeft (in principe) betrekking op dienstverlening via alle (analoge en digitale) kanalen;
- Een machtiging moet ook op niet-digitale wijze kunnen worden verstrekt, b.v. (onder overlegging van een identiteitsbewijs) aan de balie van een overheidsorganisatie;
- Een registratie (of andere bron) waarin de vertegenwoordigingsbevoegdheid is vastgelegd, kan (in principe) zowel publiek als privaat zijn, mits hij voldoet aan vastgestelde eisen;
- De gebruiker staat centraal, wat o.a. tot uitdrukking komt in ontwerp vanuit (deels niet-digitale) levensgebeurtenissen en klantreizen, en systematisch gebruikers- en usability-onderzoek;
- Gebruikers hebben inzicht welke machtigingen zij voor welke diensten hebben verstrekt en ontvangen, en waar zij deze kunnen wijzigen of intrekken;
- Clustering van meerdere diensten onder één machtiging voldoet aan afgesproken criteria (w.o. gebruikersbehoefte, privacy, fraudegevoeligheid).

6. Interactie

Het domein Interactie gaat over de afspraken, standaarden en voorzieningen ten behoeve van persoonsgerichte en niet-persoonsgerichte communicatie met burgers en bedrijven.

Relevante strategische documenten domein Interactie

| | |
|------------------------|--|
| Interactie | |
| <i>Kamerbrieven</i> | |
| Vastgelegd in: | - Mijn Overheid - Beleidsvisie Single Digital Gateway ²¹ |
| <i>Overige stukken</i> | |
| Vastgelegd in: | Visies op interactie uit 2017 en 2019 ²² |

6.1 Uitgangspunten en beleidskader interactie

Het is de urgente politieke wens het domein interactie te versterken en beter dienstbaar te laten zijn aan de positie van burger en bedrijf. Deze wensen worden onder andere geconcretiseerd in twee rapporten.

1) Eindrapport van de Commissie 'Werk aan Uitvoering':²³

"Voor een fundamentele verbetering van de digitale dienstverlening wordt opschaling van digitale stelsels gerealiseerd op domeinniveau, over de grenzen van ministeries en uitvoerders en onder andere architectuur. [...] De doorontwikkeling van de GDI is een cruciale randvoorwaarde, zowel om de kwaliteit, de wendbaarheid en de efficiëntie bij de uitvoerder te verbeteren als voor het gemak van de burger.

2) Kabinetsreactie op het rapport 'Ongekend onrecht':²⁴

"De overheid moet toegankelijk zijn. Het kabinet wil dat de dienstverlening eenvoudig is. Dat het makkelijk is om nadere informatie en uitleg te krijgen. En dat het helder is hoe je, indien gewenst, in bezwaar of beroep kunt gaan tegen beslissingen van de overheid." [...] "We besteden aandacht aan het slimmer en breder inrichten van de loketfunctie en het beter kunnen en mogen delen van informatie tussen verschillende overheden en uitvoeringsorganisaties. Om deze manier van werken mogelijk te maken, is ook nodig dat het kabinet blijft werken aan belangrijke randvoorwaarden voor het versterken van de overheidsbrede dienstverlening, zoals de Generieke Digitale Infrastructuur."

Hieruit volgen richtinggevende beleidsuitgangspunten voor de GDI-componenten die de interactie ondersteunen.

1. Mensen centraal met één-overheidsbeleid

Voor mensen maakt het niet uit welke bestuurslaag of uitvoerder hen bijstaat. Er is in hun beleving één overheid. Burgers worden niet

²¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2019-2020, 22112, nr. 2890

²² <https://www.digitaleoverheid.nl/dossiers/interactiestrategie/dossier-documenten/>

²³ Eindrapport van de Commissie 'Werk aan Uitvoering fase II, handelingsperspectieven en samenvatting analyse d.d. 3 juli 2020

²⁴ Kamerbrief kabinetsreactie op het rapport 'Ongekend onrecht' d.d. 15 januari 2021

lastiggevallen met de interne organisatie van de overheid. Door over onze organisatiegrenzen heen te werken, zetten wij mensen en de werkelijkheid van bedrijven centraal in ons handelen. We werken over de afbakening van de eigen departementen heen om tot oplossingen te komen voor de samenleving.²⁵

2. *Informatiepositie burger verbeteren*

De rechtspositie van de burger, in relatie tot de overheid, is mede afhankelijk van de informatiepositie die men heeft ten opzichte van deze overheid. Een gedeelde informatieruimte geeft hier invulling aan. Door deze te verbeteren en uit te breiden, verbeteren we de informatiepositie van de burger en de transparantie van overheidsdienstverlening. Dit betekent onder meer dat de burger (en ondernemer):

- Zelf moet kunnen kiezen en kenbaar maken hoe hij wil dat de overheid met hem communiceert;
- Een compleet en actueel inzicht heeft in de gegevens (grondslagen) en berichten van de overheid die op hem of zijn zaken betrekking hebben;
- Op een vertrouwelijke en gemakkelijke wijze zijn weg weet te vinden naar algemene en specifieke overheidsdienstverlening.

3. *Regie op gegevens*

We geven de burger meer regie in handen. Met regie op gegevens wordt het mogelijk de (persoonlijke) gegevens ook buiten de overheidsdienstverlening te gebruiken. Hiermee wordt burgers de mogelijkheid geboden hun (persoonlijke) gegevens die tot stand komen en/of beheerd worden binnen het overheidsdomein, te delen met derden en zo te gebruiken om hun leven, werk of bedrijf te organiseren. Hierbij dienen belangrijke waarden als betrouwbaar en vertrouwelijk geborgd te zijn.

6.2 De ontwikkelrichting voor interactie

Werken aan een gemeenschappelijke visie op interactie

Er wordt gewerkt aan een visie op interactie die doorbouwt op de interactiestrategie uit 2017 en 2019. Deze visie moet leiden tot concrete verbeteringen waarmee de onderdelen van de GDI effectiever en eenvoudiger kunnen worden ingezet bij interactie met burgers en bedrijven, zowel binnen de GDI-publieksvoorzieningen als daarbuiten. Dit wordt onderdeel van diverse programma's zoals de overheidsagenda NL DIGIbeter en haar opvolger, de Nederlandse digitaliseringsstrategie en programma's als Mens Centraal, Werk aan Uitvoering en de aanpak op Levensgebeurtenissen. In de visie zal ook aandacht zijn voor eventuele nieuwe politieke wensen voor het digitale verkeer tussen burger en overheid. Er liggen moties van en toezeggingen aan het parlement en er is een Europese verplichting als gevolg van de Single Digital Gateway. De recent geïdentificeerde capabilities (dat wat de GDI moet kunnen) zullen een plek krijgen als mogelijke leidraad voor de inrichting van interactie als functie binnen de GDI.²⁶

Werken aan het samenwerkingsproces

Op de MIDO-tafel interactie rust de taak om de geschetste verbeteringen en dwarsverbanden aan te brengen. De belangrijkste veranderopgave is

²⁵ Bewoording uit de brief van de secretarissen-generaal aan de kabinetsformateur d.d. 12 april 2021

²⁶ [https://www.noraonline.nl/wiki/Gemeenschappelijke_Overheidsarchitectuur_\(GO\)](https://www.noraonline.nl/wiki/Gemeenschappelijke_Overheidsarchitectuur_(GO))

hier niet het vormgeven van nieuw beleid: er is overvloedig laaghangend fruit, innovatietrajecten binnen en buiten de overheid leveren een continue stroom ideeën en er zijn vele documenten die concrete verbetervoorstellen doen, waaronder de hierboven aangehaalde rapporten en reacties. De primaire veranderopgave is het ontwerpen van een functionerend samenwerkingsproces dat de GDI niet beschouwt als een 'overkoepelend mechanisme' dat buiten de eigen organisatie functioneert. De huidige uitdagingen vragen om integratie van GDI én de dienstverlening van de individuele uitvoeringsorganisaties. Interactie is een gezamenlijke opgave waarbij burger en bedrijf de overheid werkelijk als één ervaren. Dienstverleners, uitvoerders en gemeenten, zijn cruciaal om de interactie vorm te geven. Iedereen heeft zowel een eigenstandige taak als de plicht om in gezamenlijkheid te acteren, immers geen enkele instantie is 'eigenaar' van de burger. Interactie kan ook hier vele gezichten hebben, en moet soms in samenspraak met private partijen worden ingericht. Daarom is het zaak heel scherp te maken waar de GDI meerwaarde toevoegt ten opzichte van dat wat de dienstverlenende organisaties zelf kunnen doen.

Er zijn snelle, adequate en doortastende acties nodig om 'interactie' tot 'integratie' te laten leiden en in te zetten voor de modernisering van de GDI, de overheid en de samenleving. Aan de MIDO-tafel is de taak om de vele invalshoeken van interactie consequent uit te werken en te verenigen. Dit zal moeten leiden tot de positionering van een GDI die vanuit afspraken, standaarden en waar nodig voorzieningen alle betrokken partijen de ondersteuning kan bieden die wordt gewenst.

Single digital gateway (SDG)

Met de SDG-verordening²⁷ wil de Europese Commissie de toegang tot digitale overheidsdienstverlening verbeteren door één online toegangsportaal te creëren voor makkelijke en integrale toegang tot online informatie, administratieve procedures en daarbij horende diensten voor ondersteuning en probleemoplossing in de verschillende Europese lidstaten. In de eerste fase publiceren dienstverleners alleen informatie over hun diensten op hun portaal. In de tweede fase moeten burgers en bedrijven bepaalde diensten volledig digitaal kunnen afnemen in andere lidstaten. De verplichting voor de tweede fase geldt vanaf eind 2023.

Voor de Nederlandse implementatie van de Single Digital Gateway zijn uitgangspunten opgesteld door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.²⁸ De benodigde activiteiten worden in gezamenlijkheid met ketenpartners uitgevoerd. Nederland heeft, net zoals de andere lidstaten, conform de verordening een Nationaal Coördinator SDG aangesteld die ervoor zorgt dat de implementatie van de verordening wordt gecoördineerd en de verbinding met de Europese Commissie en andere Europese lidstaten goed verloopt. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vult de rol van nationaal coördinator in, waarbij geldt dat de Nederlandse overheidsorganisaties die onder de verordening vallen in beginsel zélf verantwoordelijk zijn en blijven voor het implementeren van de SDG-verordening.

²⁷ SDG-verordening: [EUR-Lex - 32018R1724 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁸ [Grondbeginselen basisimplementatie SDG](#) (pleio.nl)

Doorontwikkeling van het concept interactie

De huidige GDI-functionaliteiten binnen 'interactie' zijn:

- 1) de publicatie van wet- en regelgeving (overheid.nl en het register overheidsorganisaties)
- 2) vertrouwelijke communicatie met de overheid
 - Mijnoverheid.nl en de Berichtenbox voor burgers
 - Het ondernemersplein en de Berichtenbox voor bedrijven
 - Samenwerkende catalogi.

Deze functionaliteiten blijven ongewijzigd noodzakelijk. Echter, de wijze waarin we deze vormgeven, is aan veranderingen onderhevig: afhankelijk van beschikbare techniek in combinatie met de maatschappelijke adaptatie ervan. Zo is MijnOverheid ooit als webportaal ingericht om de burger een overzicht te geven in zijn gegevens en de mogelijkheid om zijn digitale berichten van bestuursorganen in de vorm van e-mails te ontvangen. Maar inmiddels zijn nieuwe concepten van interactie voorhanden.

Het feit dat de instrumenten verouderen (i.e. in onbruik geraken) dwingt ons opnieuw na te denken over het onderscheid tussen de inhoud en de vorm: waaruit bestaat de waarde voor de burger? Zit dat in e-mails of in iets anders? En hoe geven we het beginsel 'de burger behoudt overzicht' nu en straks vorm?

Scheiding van vorm en inhoud

Als we naar het huidige MijnOverheid kijken, bestaat de inhoud voornamelijk uit 'gegevens' (inzage in de BRP e.d.) en 'berichten' (brieven over belastingen e.d.); deze worden zichtbaar in de vorm van een webpagina of in de MijnGegevens app. Om de ontwikkeling van met name de vorm mogelijk te maken en te behouden, hanteren we ontwerpprincipes:

- Een scheiding tussen front-end (representatie-instrumenten) en back-end (aggregatie-instrumenten en koppeling met zaaksystemen);
- Als front-end de kanalen inzetten die passen bij de context van de gebruiker;

Deze ontwerpprincipes zijn reeds toegepast bij gegevens:

- De website van MijnOverheid toont een uitgebreid overzicht van gegevens, maar bezit deze gegevens niet;
- Met de gegevens-app is het binnenkort mogelijk de leeftijd 18+ aan te tonen met een mobieltje.

Bij berichten moeten nog de nodige stappen worden gezet: met het Federatief Berichten Stelsel brengen we meer flexibiliteit aan. Dit stelsel zorgt 'zonder geheugen' voor het overzicht van berichten en het inzien ervan, terwijl deze berichten bij de bron in beheer blijven.

Concrete ambities met MijnOverheid

Met MijnOverheid beschikt de burger over de gedeelde informatieruimte op individueel niveau in zijn relatie tot de overheid. Hierbij beperkt MijnOverheid zicht tot de functie van dashboard: een overzicht van informatie die een rol speelt bij overheidsdienstverlening. De feitelijke dienstverlening vindt plaats op de daartoe gespecialiseerde digitale omgevingen van de verschillende bestuursorganen.

De komende jaren werken we aan de volgende ambitie met MijnOverheid:

- Uitbreiding doelgroep:

- Ieder natuurlijk persoon die een relatie heeft tot Nederlandse overheid, is bekend bij - en heeft toegang tot MijnOverheid;
- Autorisatie op onderdelen (vrijwillig machtigen) en/of het complete aanbod MijnOverheid (wettelijk gezag) wordt mogelijk;
- Informatiebeveiliging op orde:
 - MijnOverheid voldoet aan Europese (eIDAS) en landelijke (Wdo) wetgeving;
 - De toegang tot MijnOverheid gaat voorzien in de benodigde passende betrouwbaarheidsniveaus (Substantieel, Hoog);
- 'Verdieping' van regie-op-gegevens:
 - Alle relevante grondslagen zijn inzichtelijk, inclusief correctieproces;
 - Het is inzichtelijk aan wie deze gegevens worden verstrekt;
 - In toenemende mate is het mogelijk regie te voeren om deze gegevens gewaarmerkt met derden te delen.
- Modernisering berichtenverkeer:
 - Digitaal berichtenverkeer wordt kostenefficiënter en doelmatiger met de introductie van landelijk federatief stelsel (FBS) o.b.v. generieke services i.c.m. beschikbaar stellen vanuit de bronnen;
 - Geregistreerde contactgegevens bruikbaar voor gehele overheid;
- Gebruiker centraal
 - Het rekening houden met wensen van gebruikersgroepen is structureel geborgd.

6.3 Dienstverlening aan bedrijven

Burgers en ondernemers krijgen met de overheid te maken wanneer ze moeten voldoen aan plichten of wanneer ze bepaalde rechten hebben. Het uitoefenen van rechten en het voldoen aan verplichtingen betekent voor burgers en ondernemers een tijdelijke, maar noodzakelijke 'verstoring' van de zaken die ze echt belangrijk vinden. Bijvoorbeeld het streven om weer werk te vinden en daardoor een inkomen te hebben of het aannemen van personeel door een ondernemer om aan de groeiende vraag naar zijn producten of diensten te kunnen voldoen.

Aan de ene kant zijn burgers en bedrijven voor deze rechten en plichten twee kanten van dezelfde medaille. Voor zaken als toegang, interactie, gegevensuitwisseling en de digitale infrastructuur die wij faciliteren is het van belang zowel burgers als bedrijven optimaal te faciliteren. De standaarden en voorzieningen die door de jaren heen zijn gegroeid voor bedrijven zijn echter ten dele anders dan voor burgers. Dit is deels te verklaren door andere wensen van bedrijven en deels door andere groeipaden bij verschillende Ministeries. Enkele verschillen die in het oog springen:

1. Authenticatie wordt in het burgerdomein gefaciliteerd door de overheidsdienst DIGID en in het bedrijvendomein door het afsprakenstelsel rond e-herkenning.
2. Bedrijven hebben een complexere bedrijfsvoering dan de gemiddelde burger. Daarom zijn er voor bedrijven standaarden gefaciliteerd om complexe gegevensuitwisseling met de overheid (en ten dele onderling) te vergemakkelijken. Voorbeelden hiervan zijn e-factureren en SBR.
3. Bedrijven hebben complexere vraagstukken dan de gemiddelde burger, door het grotere aantal overheden dat hen rechten en plichten biedt voor de diverse activiteiten die ze hebben. Om dit

overzichtelijker te maken is Ondernemersplein ingesteld. Om zo één overzichtelijk antwoord vanuit de overheid te faciliteren. Ook worden er voorzieningen als de regelhulpen gefaciliteerd, waarmee complexe wetgeving op maat overzichtelijker wordt gemaakt. En wordt met de nieuwe wetten app aankomende regelgeving overzichtelijk gemaakt, zodat je goed op de hoogte blijft als bedrijf. Ook biedt het forum Higherlevel een onafhankelijke plek over ondernemen en de overheid, om daar online elkaar te helpen.

4. Voor het burgerdomein zijn er de berichtenbox en MijnOverheid. Voor het ondernemersdomein is er de berichtenbox voor bedrijven, die nog niet grootschalig gebruikt wordt voor interactie met bedrijven.

Bedrijven blijven een groep die soms net andere (complexe) vragen met zich meebrengen. En de beleidsdoelen voor dienstverlening aan bedrijven verschillen soms tussen burgers en bedrijven. Ondernemerschap wordt bijvoorbeeld actief gestimuleerd, om het verdienvermogen in Nederland te vergroten. Om recht te doen aan de uitdagingen op het bedrijvendomein zal in aanvulling op de nodige activiteiten in ieder geval aan de tafel interactie en aan de tafel toegang een visie en meerjarenplanning voor bedrijven worden uitgewerkt. Input van het bedrijfsleven wordt hierbij meegenomen. Belangrijke vraagstukken zijn de volgende stappen rond het domein toegang (authenticatie en machtigen) en voor ondernemers rond interactie (MijnOmgeving en berichtenverkeer):

- Verbeterde interactie voor bedrijven: vanuit het samenwerkingsverband voor Ondernemersdienstverlening, het Ondernemersplein, wordt op dit moment gewerkt aan een nieuwe visie. Daarnaast worden stappen gezet voor de (door)ontwikkeling van een omgeving voor ondernemers en berichtenverkeer. Hiervoor zal binnen de tafel interactie een visie worden uitgewerkt met een gefaseerde planning voor de komende periode. De impact van de SDG zal hierbij ook worden meegenomen.
- Voor toegang vindt op dit moment ook de nodige ontwikkelingen plaats. Ook deze zullen worden uitgewerkt tot een visie en meerjarenplanning binnen de tafel toegang. Er wordt beoogd de digitale toegang tot overheidsdienstverlening generiek in te richten zodat burgers en bedrijven met één of meer generieke identificatiemiddelen gemakkelijk bij de overheid kunnen inloggen. Hierbij zullen Europese ontwikkelingen worden meegenomen.

7. Gegevensuitwisseling

Het domein Gegevensuitwisseling gaat over afspraken, standaarden en voorzieningen ten behoeve van geautomatiseerde gegevensuitwisseling tussen overheden onderling en tussen het bedrijfsleven en de overheid, al dan niet onder regie van de burger wiens gegevens het betreft. De stelselvoorzieningen binnen het stelsel van basisregistraties en de doorontwikkeling daarvan maken op dit moment onderdeel uit van de GDI-programmering, het beheer en de doorontwikkeling van de basisregistraties zelf vallen niet onder de GDI-programmering en –financiering.

Relevante strategische documenten domein Gegevensuitwisseling

| Gegevensuitwisseling | |
|------------------------------|--|
| <i>Kamerbrieven</i> | |
| Vastgelegd in: | <ul style="list-style-type: none"> - Interbestuurlijke Datastrategie²⁹ - Brief over visie op stelsel van basisregistraties³⁰ - Brief over visie Regie op Gegevens³¹ - Strategische roadmap SBR³² |
| <i>Overige stukken</i> | |
| Beleidsvisie vastgesteld op: | 20 januari 2021 |
| Vastgesteld door: | OBDO |
| Vastgelegd in: | Interbestuurlijke Datastrategie Nederland |
| <i>Overige stukken</i> | |
| Beleidsvisie vastgesteld op: | 16 december 2021 |
| Vastgesteld door: | OBDO |
| Vastgelegd in: | Toekomstbeeld Stelsel van Basisregistraties |

7.1 Uitgangspunten en beleidskader gegevensuitwisseling

Op dit moment bevat de GDI standaarden en voorzieningen ten behoeve van geautomatiseerde gegevensuitwisseling tussen het bedrijfsleven en overheid en overheden onderling. Het gaat onder meer om de stelseldiensten voor het stelsel van basisregistraties, maar ook Digipoort en Standard Business Reporting (SBR).

Stelsel van basisregistraties

Het stelsel van basisregistraties is "het geheel van afspraken, standaarden en voorzieningen gericht op het doelmatige en efficiënte beheer van een beperkt aantal gegevens (...), inclusief hun onderlinge samenhang en de gemeenschappelijke voorzieningen die nodig zijn voor verzameling, verspreiding en gebruik".³³ De GDI ondersteunt met de stelseldiensten³⁴

²⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 26643, nr. 797

³⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 29362, nr. 176

³¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2019-2020, 32761 nr. 147

³² <https://www.sbr-nl.nl/sites/default/files/SBR%20Roadmap%202020-2025.pdf>

³³ [Stelsel van Basisregistraties](#) op NORAonline.

³⁴ De stelseldiensten in beheer bij Logius hebben als doel om de basisregistraties generieke oplossingen te bieden waarmee ze hun afnemers eenvoudig kunnen bedienen. De Staatssecretaris van BZK heeft in de visiebrief Regie op Gegevens uit 2019 geschreven dat het kabinet wil komen tot registeroverstijgende instrumenten

een aantal generieke functies binnen het stelsel van basisregistraties. De belangrijkste doelen zijn, naast efficiëntie, het creëren van duidelijkheid naar afnemers, zodat zij eenduidigheid en samenhang tussen registraties ervaren en ondersteund worden in het gebruik van gegevens uit meerdere registraties. Dit zijn:

- 1) functies waarmee de gegevens uit het stelsel gebruikt kunnen worden, in de GDI zijn dat Digilevering en de standaard Digikoppeling;³⁵
- 2) functies voor het beheren van de gegevens en de kwaliteit ervan, in de GDI is dat Digimelding;³⁶
- 3) functies voor het bieden van inzicht in, en overzicht van het stelsel, in de GDI vormgegeven met de Stelselcatalogus.³⁷

Op dit moment zijn deze generieke functies niet alleen ingevuld met de stelseldiensten van Logius, maar ook met afspraken³⁸ (uit de stelselarchitectuur, en uit de '12 eisen aan basisregistraties'), standaarden³⁹ (opgenomen op de pas-toe-of-leg-uit lijst van Forum Standaardisatie) en voorzieningen (zowel registratie-overstijgend als domeingericht).

System to system gegevensuitwisseling

Hergebruik van gegevens die toch al worden vastgelegd levert grote efficiencyvoordelen op. Hiermee kunnen informatieketens ontstaan die snelle dienstverlening mogelijk maken. Ook wordt de kans op fouten door gegevens handmatig over te nemen fors verminderd en ontstaat er een grote mate van zekerheid over de juistheid van de gegevens die in de bedrijfsvoering worden gebruikt. Hergebruik van gegevens is alleen mogelijk als de inhoud en betekenis van deze gegevens vaststaat. Dit is alleen mogelijk indien gegevens gestandaardiseerd zijn.

Tussen bedrijfsleven en overheid wordt ook gebruik gemaakt van system to system gegevensuitwisseling. Binnen de GDI wordt gebruik gemaakt van Digipoort, dat door diverse overheden grootschalig wordt gebruikt. Ook het verkeer in het kader van Standard business reporting (SBR) maakt gebruik van Digipoort. Bijvoorbeeld wordt het gebruikt voor digitale uitwisseling van alle bedrijfsmatige rapportages, zoals jaarrekeningen, vastgoedtaxaties, e-facturen en belastingaangiften, maar ook door onderwijsinstellingen. Deze gegevensuitwisseling draagt ook bij aan administratieve lastenvermindering voor bedrijven door processen te standaardiseren. Tegelijkertijd verkent SBR ook hoe het zich kan vernieuwen en worden andere standaarden dan

voor het melden, bevragen en leveren van gegevens. Deze registeroverstijgende instrumenten omvatten meer dan alleen de huidige stelseldiensten.

³⁵ Het gaat om de volgende functies: Faciliteren gebruik en Aansluiten, Inzage via portaal/viewer/app, Directe bevraging en levering via systeem-systeem, Levering als zich een mutatie of gebeurtenis voordoet en Notificeren.

³⁶ Het gaat om de volgende functies: Inwinnen, Bijhouden, Terugmelden, Inzage en Correctie, Kwaliteitsborging en Toezicht en Probleemondersteuning.

³⁷ Het gaat om de volgende functies: Overzicht gegevens en definities, Betekenis en verbondenheid van gegevens, Overzicht van voorzieningen en services en Overzicht mogelijkheden gebruik.

³⁸ Een voorbeeld van een afspraak is dat een basisregistratie die een relatie heeft gelegd met een object in een andere basisregistratie, aan haar afnemers altijd de sleutel van dat gerelateerde object doorlevert.

³⁹ Voorbeelden van standaarden zijn Digikoppeling en de REST-API Design Rules en Open Api Specificatie (OAS).

XBRL, en gegevensuitwisseling tussen bedrijven, overheden en burgers ver kent.

7.2 De ontwikkelrichting voor gegevensuitwisseling

Recente (beleids)trajecten pleiten voor meer samenhang, samenwerking en gezamenlijke oplossingen, juist op het gebied van data als grondstof voor moderne dienstverlening en voor het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Uitvoeringsorganisaties willen data delen en combineren om levensgebeurtenissen te ondersteunen of om maatwerk te leveren bij multiproblematiek. Burgers willen weten waar hun gegevens worden gebruikt. En de overheid werkt datagedreven bij de aanpak van complexe maatschappelijke vraagstukken. Er is op het gebied van gegevensuitwisseling eerder behoefte aan *meer dan minder gezamenlijke afspraken, standaarden en voorzieningen*. De rode draad in deze beleidstrajecten is het faciliteren van gegevensuitwisseling tussen afnemer en gegevenshouder, ongeacht wie die afnemer of wie die gegevenshouder zijn. Maximale ont koppeling dus, door het scheiden van de applicaties van de gegevens, en door het inrichten van generieke functies die overheidsorganisaties én private partijen ontzorgen door verbindingsvraagstukken op te lossen, met transparantie over het gebruik van persoonlijke gegevens.⁴⁰ Een groot aantal van deze generieke functies voor gegevensuitwisseling is op hoofdlijnen opgenomen in het toekomstbeeld voor het stelsel van basisregistraties en wordt voorgesteld door de werkgroep Gegevensuitwisseling van de GO (gemeenschappelijke overheidsarchitectuur).⁴¹

7.2.1 Richtinggevende trajecten voor gegevensuitwisseling

Regie op gegevens

- In lijn met de Beleidsbrief Regie op Gegevens wordt in 3 actiesporen gewerkt aan het verbeteren van de grip op gegevens door burgers, dit leidt mogelijk tot afspraken, standaarden en/of voorzieningen die we in de GDI een plek zouden kunnen geven:
 - o Inzagerecht en corrigeren van gegevens (AVG-rechten);
 - o Grip en zicht op de verstrekking en het hergebruik van gegevens voor publieke taken;
 - o Het kunnen delen van eigen gegevens met private derden onder regie van en op basis van toestemming van de betrokkene.
- Het beschikken over je gegevens bij de overheid moet meer recht dan gunst worden. Digitale verstrekking van gegevens aan de betrokkene moet praktisch worden.
- Er wordt als onderdeel van de Wdo gewerkt aan een juridisch kader voor het delen van gegevens. In de praktijk ontstaan ondertussen verschillende sectorale afsprakenstelsels en oplossingen (MedMij, Zorgeloos Vastgoed, TWI, PSD-2).
- Het voorstel voor wijziging van de eIDAS-verordening verplicht de lidstaten een 'wallet' uit te geven waarin onder de regie van de gebruiker onder meer gegevens kunnen worden ontsloten. Dit vraagt om het

⁴⁰ Deze ambitie komt overeen met het beleid voor het stelsel van basisregistraties en met de architectuurprincipes van Common Ground.

⁴¹ Er moet nog een prioritering plaatsvinden door selectie van functies die zich binnen de GDI bevinden en prioritering op welke knelpunten als eerste ingezet moet worden. Daarvoor is een vertaling nodig van de geprioriteerde functies in afspraken, standaarden of voorzieningen.

vindbaar en bruikbaar maken van deze gegevens, die voor een deel uit de basisregistraties zullen komen.

Voorstel voor een Europese Datagovernance verordening

- De Europese Commissie constateert dat er nog maar beperkt data worden gedeeld in de EU terwijl er veel potentieel voordeel zit in het (her)gebruik van data. Dit komt door 1) het gebrek aan vertrouwen in datadeling, 2) moeilijkheden in het hergebruiken van publieke sector data en 3) technische obstakels voor het hergebruik van data.
- De verordening wil bereiken dat bedrijven en overheden over meer data kunnen beschikken en tegelijkertijd dat burgers en bedrijven de gegevens die zij produceren, beter kunnen beheren. De verordening biedt een kader voor de governance van data in Europa en garandeert dat houders van data vrij kunnen beslissen of zij hun gegevens al dan niet beschikbaar stellen.
- De Verordening bevat onder meer:
 - o Maatregelen om het hergebruik van beschermde gegevens die in het bezit zijn van openbare lichamen te vergemakkelijken. Het gaat hier niet om open data, maar om beschermde persoonsgegevens, intellectueel eigendom of vertrouwelijke bedrijfsgegevens;
 - o Regels rond melding en toezicht, zodat datadeeldiensten functioneren als betrouwbare partijen voor het delen van data;
 - o Maatregelen die burgers en bedrijven meer controle geven over het gebruik van hun data en om data beschikbaar te maken voor een openbaar belang (zogenaamde altruïstische doeleinden);
 - o De Verordening verplicht om ervoor te zorgen dat alle relevante informatie voor hergebruik beschikbaar is via één centraal informatiepunt dat een register van beschikbare gegevensbronnen ter beschikking stelt met relevante informatie over de beschikbare gegevens;
 - o De Verordening verplicht ook tot het aanwijzen van een of meer bevoegde organen om de openbare lichamen te ondersteunen bij het verlenen van toegang tot het hergebruik van gegevens.

Interbestuurlijke datastrategie Nederland

- De Interbestuurlijke Datastrategie, die eind 2021 aan de Tweede Kamer is gestuurd, stelt dat het tijd is om te investeren in een aantal systeemfuncties voor gezamenlijk gebruik. Dat betekent bouwen aan een federatief datastelsel met een centraal publicatiepunt, een gemeenschappelijk toegangssysteem, standaarden voor ontsluiting, anonimisering en encryptie en een gereedschapskist voor dataspecialisten. Centrale oplossingen die nodig zijn voor toegang tot en koppeling van privacygevoelige data, terwijl data bij de bron blijft.⁴²
- Onnodige belemmeringen rondom datadeling moeten worden weggenomen. Die belemmeringen kunnen juridische onduidelijkheid zijn, een gebrek aan regie op verantwoorde datadeling, maar ook een gebrek aan technische 'interoperabiliteit' en standaardisatie.

⁴² Het is ook het voortbouwen op bestaande ontwikkelingen: bijvoorbeeld het gebruik van gegevens uit (basis)registraties door de inzet van API's. Het is bij verschillende registraties voor (overheids)dienstverleners al mogelijk om actuele gegevens op ieder moment rechtstreeks 'bij de bron' op te vragen. Daardoor hoeven er geen kopieën van de gegevens gemaakt te worden, waardoor de kans op fouten en het gebruik van niet-actuele gegevens kleiner wordt.

Doorontwikkeling stelsel van basisregistraties

- Als concretisering van de richting die de datastrategie aangeeft, zien we de gegevens in het stelsel van basisregistraties als de kern van het toekomstige federatieve datastelsel dat nodig is om aan de maatschappelijke opgaven te werken. Voor de komende jaren betekent dit het vergroten van de juridische, organisatorische, kwalitatieve en technische samenhang in het stelsel. Zo kunnen gegevens uit de in het stelsel opgenomen registraties beter gecombineerd en sectoroverstijgend gebruikt worden voor het verbeteren van dienstverlening aan burgers en bedrijven, het efficiënt uitvoeren van toezicht en handhaving en het genereren van economische waarde. Het Platform voor het stelsel van basisregistraties is, als doorontwikkeling van de stelselcatalogus, onlangs opgeleverd om bij te dragen aan inzicht in de beschikbare bouwblokken, afspraken en voorzieningen.
- Naast functies voor het verkrijgen van laagdrempelige toegang tot gegevens en het borgen van de daarvoor benodigde afspraken en transparantie, biedt het federatieve stelsel ook functies om ervoor te zorgen dat het potentieel van data beter kan worden benut. De belangrijkste zijn:
 - o Een identificerende functie: de mogelijkheid om gestandaardiseerd en eenduidig vast te stellen dat gegevens op hetzelfde en dezelfde betrekking hebben. De identificerende functie wordt mogelijk gemaakt door objecten en subjecten een uniek nummer toe te kennen.
 - o Een informerende functie: het met een hoge kwaliteit vastleggen van kenmerken van objecten zodat afnemers hierop kunnen vertrouwen. De gegevens die aan deze kwaliteitseisen voldoen, kunnen binnen bepaalde spelregels als bron van "de waarheid" (single source of truth) worden beschouwd.
- Deze functies maken het mogelijk om de gegevens met elkaar te verbinden en tijd te besparen omdat het stelsel ervoor zorgt dat veel gebruikte gegevens en gegevenskoppelingen op een gestandaardiseerde manier en met een bekende kwaliteit worden aangeboden. Partijen kunnen zich daardoor focussen op het toepassen en zo nodig verrijken van de data omdat het fundament voor het datagedreven werken al is gelegd.
- De kracht van het toekomstige federatieve stelsel is dat de generieke functies op verschillende wijze kunnen worden ingevuld, maar dan wel binnen breed gedragen afspraken en standaarden, waar iedereen zich aan houdt. Mede hierom heeft Logius in de afgelopen twee jaar de huidige stelselvoorzieningen modulair beschikbaar gemaakt, zodat overheidsdienstverleners de stelselvoorzieningen als bouwblokken voor gegevensuitwisseling kunnen integreren in hun dienstverleningsprocessen.

Data halen bij de bron

- Moderne informatie-uitwisseling laat in toenemende mate het concept van informatie *brenge*n (de brief-metafoor) los, en baseert zich op informatie *halen* door de organisatie die informatie nodig heeft. Dit zorgt voor kwaliteitswinst, doelbinding kan direct worden gecontroleerd en logging is eenvoudig. In 2019 is gestart met het ontwikkelaarsportaal *developer.overheid.nl*, met daarop een overzicht van beschikbare API's.

- Hierbij zijn nog wel de nodige uitdagingen, omdat deze werkwijze eisen stelt aan de overheidsorganisatie, en op termijn ook het bedrijf of zelfs de burger, die de informatie ter beschikking stelt.
- We werken nu samen aan het realiseren van een nieuwe infrastructuur die API-bevragingen faciliteert door beleids- en regelgevende kaders, door handreikingen voor overheden om gegevens los te koppelen van werkprocessen en applicaties, en door de transitie naar halen-in-plaats-van-brengen te begeleiden.
- De benodigde transitie om van de huidige werkwijze waarbij ieder proces zijn eigen gegevens beheert en bewerkt, naar het halen van data bij de bron (gebeurtenis gedreven werken) is groot. De grootste inspanning zit niet in het realiseren van technische oplossingen (API's, Linked Data), maar in de werkprocessen van de organisaties, waarin processen en data van elkaar ontkoppeld moeten worden. De kosten voor deze transitie vallen gedeeltelijk op een andere plaats dan de baten en de kosten gaan voor de baten uit. Deze transitie komt nog niet vanzelf op gang.

Doorontwikkeling system to system gegevensuitwisseling

- Digipoort is de meest gebruikte functionaliteit voor system to system gegevensuitwisseling. Digipoort wordt opnieuw aanbesteed en herbouwd, waarbij gebruik wordt gemaakt van nieuwe technieken en functionaliteiten met als perspectief flexibele, wendbare services die ingezet kunnen worden om gegevensuitwisseling mogelijk te maken.
- De ontwikkelde strategische roadmap geeft richting aan de doorontwikkeling van Standard Business Reporting (SBR). SBR werkt continue aan verbreding en vernieuwing van het afsprakenstelsel. Nieuwe sectoren zoals duurzaamheid worden verkend zoals ook de mogelijkheid de gebruiker meer regie te geven.

7.2.2 Wat betekent dit mogelijk voor de GDI?

Bij de verdere uitwerking van bovenstaande ontwikkelingen zal de afweging gemaakt worden welke functies gezamenlijk met afspraken, standaarden en voorzieningen ingevuld moeten worden om de maatschappelijke doelstellingen te bereiken. Dit brengen we vervolgens onder in de GDI. Te denken valt aan een centraal publicatiepunt voor datasets, definities en dataservices (als uitbreiding van de huidige stelselcatalogus), afspraken of standaarden voor het 'bevragen bij de bron' en het ontvangen van notificaties van wijzigingen in de bron, en afspraken of standaarden voor het terugmelden op gegevens. Ook het portaal developer.overheid.nl kan mogelijk deel uitmaken van de GDI.

Naast de principes, afspraken en standaarden is er ook een beperkte set aan organisatorische- en technische voorzieningen nodig in het toekomstige gegevenslandschap. Functioneel omschreven zullen er een regisseur en een toezichthouder nodig zijn die toezien op de totstandkoming en naleving van stelselafspraken. Ook zal er een 'poortwachter' nodig zijn die op basis van wetgeving en gebruiksvoorwaarden bepaalt wie mag koppelen aan welke gegevens (doelbindingscheck), een 'marktmeester' die vraag en aanbod met elkaar verbindt en een helpdesk en expertisecentrum die de gebruikers ondersteunen, kennis en ervaring uitwisselen en de architectuur van het stelsel onderhouden. Deze voorzieningen kunnen federatief worden

ingevuld en worden opgebouwd uit de bestaande organisaties die de basisregistraties hier al voor hebben ingericht.⁴³

Een belangrijk verschil met de huidige stelseldiensten is dat het mogelijk moet zijn om het gebruik van deze kern van afspraken, standaarden en voorzieningen in de toekomst te verplichten. Op die manier worden uitzonderingen op het gebruik van de gezamenlijk belangrijk geachte generieke afspraken, standaarden en voorzieningen tot een minimum beperkt. In het stelsel van de toekomst ligt de nadruk niet op centrale generieke voorzieningen, maar op het verplicht nakomen van afspraken zodat er door niet-vrijblijvende onderlinge samenwerking een goed werkende federatie van voorzieningen ontstaat die zich naar buiten toe als één geheel presenteert.

⁴³ Uit het concept-toekomstbeeld Stelsel van Basisregistraties (juni 2021). Besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden.

8. Infrastructuur

Onder het domein Infrastructuur vallen de afspraken, standaarden en (generieke) voorzieningen voor transport, opslag, routing, monitoring, beheersing en beveiliging van uit te wisselen gegevens. De belangrijkste functie is het digitaal transporteren van gegevens op een veilige wijze. Dit omvat de volgende deelfuncties:

- Transport: Overbrengen van gegevens tussen burgers/bedrijven en overheden en overheden onderling.
- Opslag: Veilig opslaan van gegevens en toepassingen.
- Routing: Bepalen hoe gegevens getransporteerd worden naar de systemen waarvoor ze bedoeld zijn.
- Monitoring: Volgen van de werking van de infrastructuur en hierover rapporteren.
- Beheersing: Besturen van de goede werking van de infrastructuur.
- Beveiliging: Detecteren en voorkomen van digitale dreigingen.
- Aansluiting: Ondersteunen van de digitale aansluiting van overheidsorganisaties op de infrastructuur.

Relevante strategische documenten domein Infrastructuur

| | |
|-----------------------|------|
| Infrastructuur | |
| <i>Kamerbrieven</i> | |
| Vastgelegd in: | Geen |

8.1 Uitgangspunten en beleidskader infrastructuur

De huidige GDI is gedurende een lange periode stapsgewijs jaren ontstaan en weerspiegelt onvermijdelijk de toen bestaande technische mogelijkheden. De kracht van de digitale toepassingsmogelijkheden en het denken over de rol van ICT in de maatschappij evolueren snel. Niet alleen de kansen maar ook de risico's nemen toe en het is van groot belang dat de infrastructuur van de GDI daarin meebeweegt. Op deelterreinen zijn inmiddels al vernieuwingen ingezet. In dit eerste MIDO worden de grootste ontwikkelingen beschreven. Deze vormen dan ook de grondslag om de ambities op te baseren.

Een aantal grote ontwikkelingen is:

- De verwachtingen aan de dienstverlening van de overheid, digitaal dan wel fysiek, nemen toe. De digitale dienstverlening door ondernemers vormen een ijkpunt voor de verwachtingen aan de publieke dienstverlening. Inclusieve, veilige en persoonlijke dienstverlening zijn cruciaal. De coronapandemie heeft die ontwikkeling versneld. De infrastructuur van de GDI is de ruggengraat om de kwaliteit van dienstverlening mogelijk te maken. Het gebruik van de GDI en samenwerking binnen de governance zijn dan ook niet vrijblijvend. Omgekeerd betekent dit dat de GDI zich richt op de generieke zaken ter ondersteuning van de uitvoeringsorganisaties. Sectorale of dienst-specifieke infrastructuren zijn geen onderdeel van de GDI. Binnen een uitvoeringsorganisatie kan een mix bestaan van gebruik van specifieke en generieke voorzieningen en functies.
- Delen van de infrastructuur van de GDI, zowel hardware als software, zijn in toenemende mate gestandaardiseerd en als een commodity te verkrijgen. Deze ontwikkeling van maatwerk naar gestandaardiseerde

infrastructuren, platformen en toepassingen bieden voordelen wat betreft kosten en flexibiliteit. Ook ontwikkelingen zoals mobiele communicatie, clouddiensten en sensornetwerken bieden kansen die de infrastructuur van de GDI moet kunnen ondersteunen. Deze ontwikkelingen ondersteunen tevens de beweging richting open standaarden en open source software. De infrastructuur van de GDI dient deze kansen te benutten. Maar er zijn ook risico's aan verbonden. Grote aanbieders bieden weliswaar voordelen in hun aanbod, maar hanteren eigen voorwaarden en beperken de kansen voor kleinere aanbieders. De doorontwikkeling van de infrastructuur van de GDI en de aanbesteding van onderdelen daarvan zal gebruik dienen te maken van nieuwe kansen, maar binnen de grenzen van veiligheid, privacy en keuzevrijheid van aanbieders.

- Door de toenemende 'dataficering' van de economie en bedrijfsmodellen wordt de interoperabiliteit tussen de overheid en de maatschappij belangrijker. Ook de interoperabiliteit tussen de voorzieningen van de GDI en de Europese voorzieningen is wenselijk dan wel verplicht. Met andere woorden, de overheid is steeds vaker onderdeel van een maatschappelijke waardeketens. Voor de infrastructuur van de GDI betekent dit dat enerzijds de bescherming binnen de overheid gecombineerd moet worden met de interoperabiliteit met private en internationale ketens.
- Voor de GDI is in de afgelopen jaren een transformatie in gang gezet van een silo-gewijze structuur met naast elkaar staande voorzieningen naar een meer stelselmatige opzet, waarbij gegevens en toepassingen via generieke functies en API's onderling worden verbonden. Deze ontwikkeling heeft onmiskenbaar grote voordelen voor de kosten en de kwaliteit van dienstverlening. Voor de infrastructuur van de GDI heeft dit grote gevolgen. Bestaande voorzieningen kunnen worden vervangen door nieuw functies die de verbinding leggen met (basis)registraties en de decentrale systemen bij de uitvoeringsorganisaties. Deze ontwikkeling betekent wel dat er spelregels en afspraken gemaakt moeten worden om deze stelselmatige opbouw als een geheel te laten werken.

8.2 De ontwikkelrichting voor infrastructuur

Voor het toekomstbeeld van de infrastructuur van de GDI gelden de volgende uitgangspunten:

- De infrastructuur is dusdanig robuust uitgevoerd dat alle partijen erop kunnen vertrouwen, ook in crisissituaties.
- De infrastructuur voldoet aan de hoogste nationale en internationale eisen aan beveiliging, privacybescherming en continuïteit. Geborgd wordt dat persoonsgegevens op een veilige locatie worden opgeslagen.
- De infrastructuur bestaat uit een geheel aan afspraken, standaarden en voorzieningen die generiek inzetbaar zijn en is vitaal voor overheid en maatschappij. De generieke infrastructuur wordt breed gebruikt in aanvulling op de bedrijfssystemen van de overheden.
- De infrastructuur stimuleert de samenwerking tussen overheden en tussen de overheid en de maatschappij, zorgt voor een aanbod van goede diensten en ontzorgt de aangesloten organisaties.
- De infrastructuur maakt gebruik van hedendaagse technologieën en (cloud)platformen om wendbaar te zijn en gebruik te kunnen maken

van nieuwe kansen. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van gestandaardiseerde technologieën.

- In lijn met het advies van de Cyber Security Raad is het versterken van de digitale autonomie van Nederland een aandachtspunt.⁴⁴
- De infrastructuur wordt doorontwikkeld naar een generiek stelsel van afspraken, standaarden en voorzieningen. Stelselvoorzieningen die de onderdelen van de GDI verbinden worden op één plek aangeboden zodat deze slechts eenmalig ontwikkeld hoeven te worden. Hierbij wordt tevens de interoperabiliteit met private en Europese ketens geïntegreerd om publiek-private waardeketens mogelijk te maken.
- Voor de infrastructuur worden generieke stelselvoorwaarden opgesteld en gehanteerd. Dit vereenvoudigt de toetreding en deelname aan de infrastructuur.
- In het aanbestedingsbeleid voor de infrastructuur wordt rekening gehouden met de eisen die worden gesteld aan de GDI als geheel en voorkomt dat de overheid in een situatie van marktafhankelijkheid geraakt.
- De infrastructuur garandeert de duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie voor wat betreft de dienstverlening van de GDI. Voor een goede dienstverlening is, naast de toegankelijkheid van de gegevens zelf, ook informatie over die diensten en de totstandkoming ervan essentieel. Zodat burgers en bedrijven weten wat de dienst inhoudt, hoe ze er gebruik van kunnen maken en hoe het met de uitvoering van de dienst staat. In het geval van gemeenschappelijke voorzieningen zijn afspraken over verantwoordelijkheidsverdeling noodzakelijk.

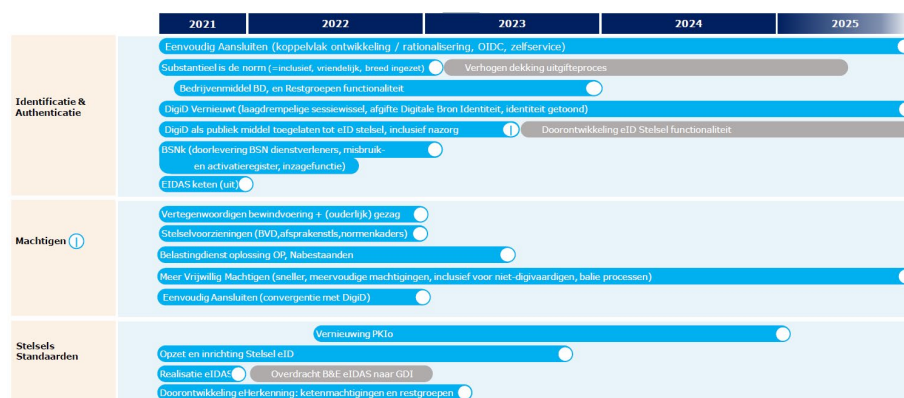
⁴⁴ 'Nederlandse Digitale Autonomie en Cybersecurity', Cyber Security Raad advies 2021, nr. 3

9. Meerjarenoverzicht GDI

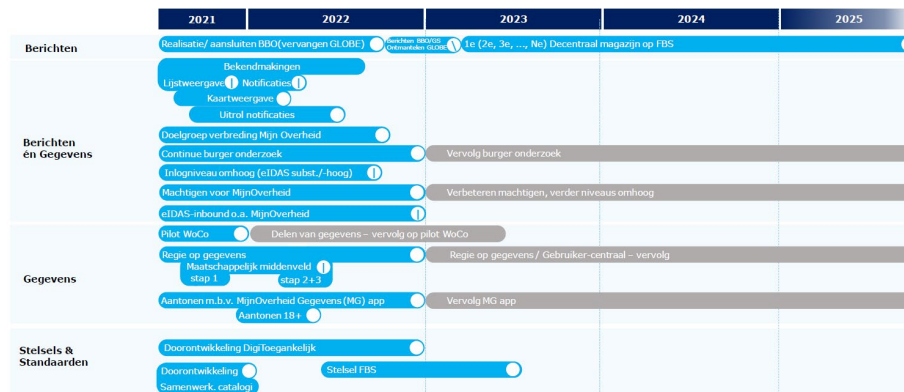
Dit hoofdstuk bevat een grafische weergave van de programmering van de GDI op hoofdlijnen voor de komende 5 jaren. Uitgaande van de beleidslijnen en de ontwikkelingen die in de voorgaande hoofdstukken beschreven zijn, laten de overzichtsplaten zien welke activiteiten de komende jaren op stapel staan. Het is de roadmap voor de GDI.

Voor nu komen de platen overeen met de roadmap die Logius heeft opgesteld in oktober 2021. Een volgende stap is de roadmap uit te breiden met de GDI-activiteiten van RvIG, KvK, RVO en KOOP. De roadmap is voor nu input voor de programmeringstafels en biedt een goed vertrekpunt voor overzicht en detaillering van de programmering voor de komende jaren. In de nieuwe MIDO-structuur is het aan de programmeringstafels om op functioneel doelniveau de roadmap voor de ontwikkeling van de GDI op te stellen. De jaarplannen en roadmaps van de uitvoeringsorganisaties voor wat betreft de GDI-activiteiten volgen daaruit.

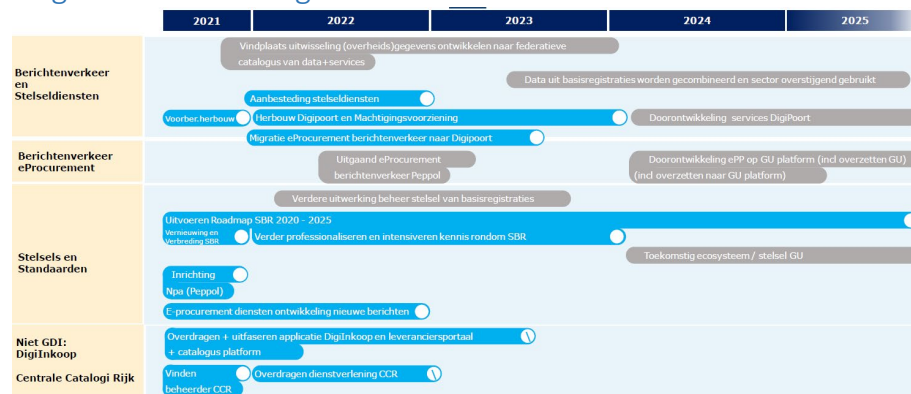
Toegang



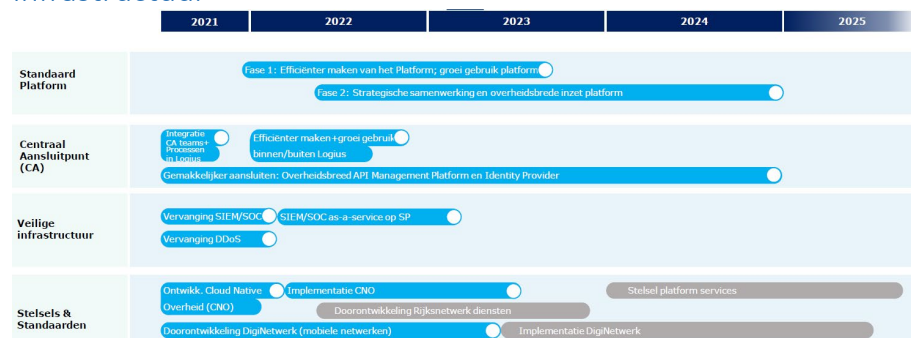
Interactie



Gegevensuitwisseling

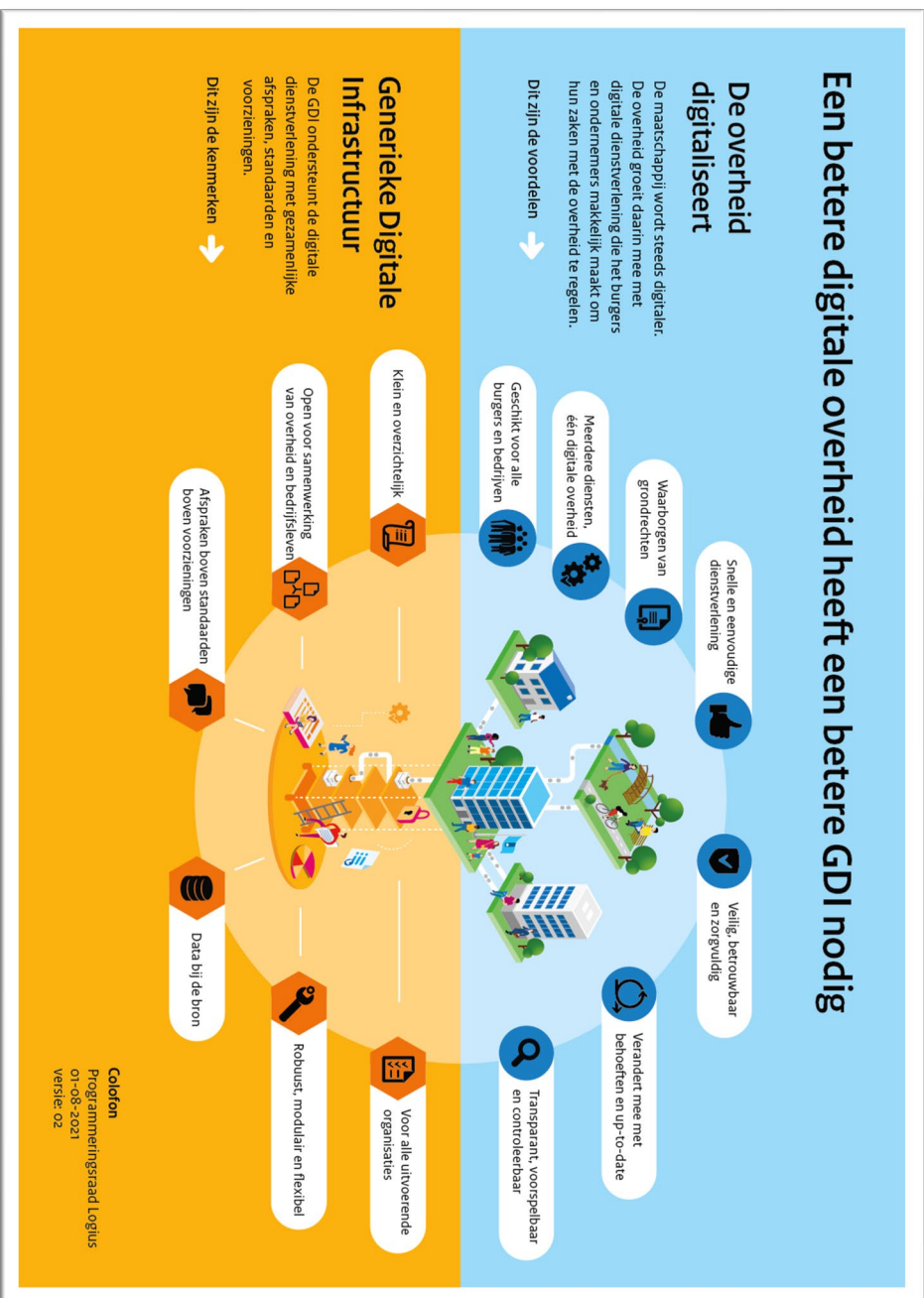


Infrastructuur



10. BIJLAGEN

Bijlage I. De Generieke Digitale Infrastructuur in een oogopslag



Bijlage II. De huidige GDI-bouwstenen per domein

Hieronder volgt per domein een opsomming van de huidige afspraken, standaarden en voorzieningen die onder de betreffende functionaliteit vallen en daarmee onderdeel zijn van het Programmaplan GDI.⁴⁵

1. Toegang

Het domein Toegang gaat over afspraken, standaarden en voorzieningen ten behoeve van het vaststellen van de digitale identiteit van (niet-) natuurlijke personen. Tevens kan de bevoegdheid tot het digitaal handelen namens een persoon worden vastgesteld.

| | |
|----------------------|---|
| Afspraken | PKI-overheid, eHerkenning |
| Standaarden | PKI-overheid, OrganisatieIdentificatieNummer |
| Voorzieningen | DigiD, DigiD Machtigen, Machtigingenregister, BSN-koppelpunt, eIDAS, routeringsvoorziening, Beheervoorziening BSN |

2. Interactie

Het domein Interactie gaat over afspraken, standaarden en voorzieningen ten behoeve van interactieverkeer met burgers en bedrijven. Alsook het digitaal ter beschikking stellen van officiële overheidspublicaties.

| | |
|----------------------|---|
| Afspraken | |
| Standaarden | Digitoegankelijk |
| Voorzieningen | MijnOverheid, MijnOverheid Berichtenbox, Overheid.nl, Digitaal Ondernemersplein, Antwoord voor Bedrijven, Berichtenbox voor bedrijven |

3. Gegevensuitwisseling

Het domein Gegevensuitwisseling gaat over voorzieningen ten behoeve van geautomatiseerde gegevensuitwisseling tussen het bedrijfsleven en overheid en overheid onderling.

| | |
|----------------------|---|
| Afspraken | Standard Business Reporting (SBR), Peppol |
| Standaarden | Digikoppeling, XBRL, API-standaarden |
| Voorzieningen | Digipoort, Digimelding, Digilevering, Digikoppeling, Stelselcatalogus, e-Factureren, register Overheidsorganisaties |

NB. De aansturing en financiering van de individuele basisregistraties zijn nu geen onderdeel van de GDI-governance en kennen hun eigen financiering en aansturing.

4. Infrastructuur

Het domein Infrastructuur gaat over de afspraken, standaarden en voorzieningen voor transport, opslag, routing, monitoring, beheersing en beveiliging van uit te wisselen gegevens inclusief de aansluiting op de uitwisseling.

| | |
|----------------------|--|
| Afspraken | DigiNetwerk |
| Standaarden | Samenwerkende Catalogi, BOMOS |
| Voorzieningen | Logius private cloud |
| Overig | NORA, Forum Standaardisatie (open standaarden) |

⁴⁵ Zoals opgenomen in de bijlage bij de kabinetsreactie van 13 juli 2020.

Bijlage III. Trends en ontwikkelingen

Gartner zet periodiek een aantal technologietrends op een rij waar overheden de komende jaren mee te maken krijgen. Het gaat hierbij specifiek om trends die de digitale innovatie kunnen versnellen of publieke dienstverlening kunnen optimaliseren of transformeren.⁴⁶ Recent is als bijlage bij de geactualiseerde Digitaliseringsstrategie 2021 een toekomstverkenning digitalisering 2030 opgeleverd.⁴⁷ Ook hierin worden een aantal trends geschetst waar we de komende jaren rekening mee te houden hebben in het vormgeven van de digitale overheid. Hieronder volgt een opsomming van een aantal ontwikkelingen die relevant zijn voor de inrichting van de GDI de komende jaren.

Versnelde modernisering van legacy

Overheden ervaren tijdens de pandemie de beperkingen en risico's van legacy infrastructuur en kernsystemen. De pandemie zorgt dan ook voor meer bewustzijn over de risico's gerelateerd aan legacy oplossingen. Het vernieuwen van legacy omgevingen en de overstap naar moderne, modulaire architectuur versnelt daardoor. Gartner voorspelt dat in 2025 ruim de helft van de overheidsdiensten kritieke legacy kernapplicaties heeft gemoderniseerd.

Datadeling

Het toenemende belang van data voor economische en maatschappelijke doeleinden leidt ertoe dat we anders gaan denken over de waarde en toegankelijkheid van data. Burgers, bedrijven en overheden verkrijgen data-soevereiniteit en worden in staat gesteld om bewuste keuzes te maken ten aanzien van gegevens die ze aan anderen beschikbaar stellen.

Datadeling wordt steeds vaker ingezet als schaalbare dienst, waarbij mogelijkheden kunnen worden hergebruikt. Dit ondersteunt een meer componeerbare aanpak voor het leveren van overheidsdiensten.

Decentralisering

Groeiende weerstand tegen de macht van grote technologiebedrijven opent de deur voor radicale alternatieven voor het huidige internet dat een winner-takes-all dynamiek kent. Op basis van nieuwe ontwerpprincipes, waarin institutionele innovatie wordt verankerd in de technologie, ontstaan decentrale oplossingen voor dataopslag, intelligentie en applicaties.

Adaptieve security

Een adaptieve security aanpak behandelt risicomanagement, trust en security als een continu proces dat zich continu moet aanpassen, zodat het kan anticiperen op nieuwe dreigingen en deze kan mitigeren. Deze aanpak omvat componenten voor het voorspellen, voorkomen, detecteren en mitigeren van dreigingen. Gartner noemt dit een noodzakelijke verschuiving met het oog op de omarming van de cloud. Het onderzoeksbureau voorspelt dat in 2025 driekwart van de CIO's bij de overheid direct verantwoordelijk zijn voor security buiten IT.

⁴⁶ [Top Technology Trends in Government for 2021](#)

⁴⁷ [Toekomstverkenning Digitalisering 2030](#), FreedomLab, april 2021.

Anything as a Service (XaaS)

XaaS is een cloud-only sourcing strategie waarbij overheden een volledige reeks business- en IT-diensten afnemen op abonnementsbasis. In reactie op de pandemie en de kritieke vraag naar digitale dienstverlening zetten overheden in op het moderniseren van legacy applicaties en infrastructuur. XaaS biedt een alternatief voor dit moderniseringsproces, biedt schaalbaarheid en verkort de leveringstijd voor digitale diensten. Gartner voorspelt dat 95% van de nieuwe IT-investeringen door overheidsdiensten in 2025 worden gedaan in de vorm van service-oplossingen.

Case Management as a Service (CMaaS)

Werken met cases komt veel voor bij overheden, waarbij nog veel legacy monolithische casemanagement oplossingen in gebruik zijn. CMaaS is een nieuwe manier voor het creëren van meer flexibiliteit door in modules te werken en andere werkwijzen toe te passen. Gartner voorspelt dat in 2024 overheidsorganisaties met een composable casemanagement applicatie-architectuur nieuwe functionaliteiten 80% sneller kunnen uitrollen dan overheden die hierover niet beschikken.

Citizen Digital Identity

Een digitale identiteit maakt het mogelijk de identiteit van een individu via een digitaal kanaal van de overheid dat beschikbaar is voor burgers aan te tonen. Dit is onder meer van kritiek belang voor de toegang tot overheidsdiensten. Ecosystemen rondom digitale identiteiten ontwikkelen zich snel en leidende overheden introduceren nieuwe functies en verantwoordelijkheden. Gartner voorspelt dat in 2024 een wereldwijde, verplaatsbare en gedecentraliseerde standaard voor identiteiten beschikbaar is.

Hyperconnected publieke dienstverlening

Hyperconnected publieke dienstverlening is het gebruik van meerdere technologieën, tools en platforms voor het automatiseren van bedrijfsprocessen binnen de overheid als geheel. De overheid zal principes van hyperautomatisering gaan inzetten om bedrijfsprocessen en publieke diensten te ontwikkelen die een minimale hoeveelheid menselijke interventie vereisen. Gartner voorspelt dat in 2024 driekwart van de organisaties tenminste drie overheidsbrede initiatieven op het gebied van hyperautomatisering hebben gelanceerd of hieraan werken.

Mega ecosystemen

Verschillende diensten worden geïntegreerd binnen een enkele 'super app' waarmee gebruikers direct toegang hebben tot, bijvoorbeeld, mobiliteit, vermaak of verzekeringen. Deze integratie leidt tot een optimale gebruikerservaring en biedt tevens kansen voor duurzame verdienmodellen.

Kwetsbaarheid

De digitale transitie maakt dat we in toenemende mate afhankelijk worden van technologische systemen en hun ontwikkelaars. Dit maakt de samenleving en de economie kwetsbaar in handelsconflicten, maar ook ten opzichte van cyberspionage, sabotage en terrorisme. Een kleine gebeurtenis, een hack of een programmeerfout, kan tenslotte enorme gevolgen hebben.

Bijlage IV. Overzicht van relevante wet- en regelgeving

Europees niveau

De Europese commissie werkt in stappen toe naar een verdergaande digitalisering van de Europese interne markt. Twee verordeningen hebben in ieder geval direct impact op de GDI: de eIDAS verordening die in werking is getreden in 2018 en de voorgenomen herziening ervan, en de Single Digital Gateway (SDG) verordening die is aangenomen in 2018 en de komende jaren nieuwe verplichtingen met zich mee brengt.⁴⁸

eIDAS

Met de [eIDAS-verordening](#) wil de Europese Commissie het makkelijker en veiliger maken om binnen Europa online zaken te regelen. Publieke organisaties en private organisaties met een publieke taak moeten Europees erkende inlogmiddelen accepteren binnen de digitale dienstverlening. De afgelopen jaren zijn de voorzieningen gerealiseerd om erkende eID's uit andere lidstaten te kunnen gebruiken in Nederland. Daarnaast is gerealiseerd dat de middelen voor eHerkenning en DigiD gebruikt kunnen worden bij grensoverschrijdende transacties. De uitdaging is om ervoor te zorgen dat de eIDAS-voorzieningen door steeds meer dienstverleners en voor steeds meer diensten benut worden. Recent is er een [wetsvoorstel](#) ingediend voor herziening van de eIDAS-verordening om te komen tot invoering van een raamwerk voor een Europese Digitale Identiteit (EDI). De ontwikkeling en implementatie daarvan vindt plaats binnen de GDI.

Single Digital Gateway (SDG)

Met de [SDG-verordening](#) wil de Europese Commissie de toegang tot digitale overheidsdienstverlening verbeteren door één online toegangspuntaal te creëren voor makkelijke en integrale toegang tot online informatie, administratieve procedures en daarbij horende diensten voor ondersteuning en probleemoplossing in de verschillende Europese lidstaten.

Nationaal niveau

[Wetsvoorstel digitale overheid](#) (Wdo)

Dit wetsvoorstel vormt een eerste tranche van regelgeving ten behoeve van de verdere digitalisering van de overheid op de verschillende niveaus. Het wetsvoorstel ligt momenteel voor in de Eerste Kamer. Het wetsvoorstel bevat de meest urgente onderwerpen van regelgeving, te weten:

- De bevoegdheid om bepaalde standaarden te verplichten in het elektronisch verkeer van de overheid;
- Het stellen van regels over informatieveiligheid;
- De verantwoordelijkheid voor het beheer van de generieke digitale overheidsinfrastructuur (GDI);
- De digitale toegang tot publieke dienstverlening voor burgers (natuurlijke personen) en bedrijven (rechtspersonen en natuurlijke personen die handelen in de uitoefening van beroep of bedrijf).

[Besluit verwerking persoonsgegevens generieke digitale infrastructuur](#)

Deze AMVB betreft de verwerking van persoonsgegevens in de voorzieningen voor de generieke digitale infrastructuur DigiD, DigiD

⁴⁸ Zie voor de laatste informatie Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 26643, nr. 750

Machtigen, MijnOverheid en BSN-Koppelregister en zal t.z.t. onder de Wet digitale overheid worden gehangen.

[Regeling voorzieningen GDI](#)

Betreft regels over de werking, beveiliging en betrouwbaarheid van de voorzieningen voor elektronisch berichtenverkeer en informatieverstopping alsmede van voorzieningen voor elektronische authenticatie en elektronische registratie van machtigingen (Mijn overheid, DigiD) en zal t.z.t. onder de Wet digitale overheid worden gehangen.

Digitale Toegankelijkheid

[Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid](#). De grondslag wordt t.z.t. geleverd door de Wet digitale overheid. De WCAG 2.0 standaard is opgenomen op de Pas toe of leg uit-lijst met verplicht te gebruiken standaarden.

[Archiefwet](#)

Onder andere de eisen aan duurzame toegankelijkheid en informatiebeheer zijn uitgangspunten die ook gelden voor de GDI-voorzieningen. Er is een voorstel voor een nieuwe Archiefwet in voorbereiding, die beter aansluit bij de praktijk van het digitale informatiebeheer.

Elektronische Toegangsdiensten

- [Instellingsbesluit besturing elektronische toegangsdiensten](#)
- [Instellingsbesluit Commissie van Deskundigen voor het toezicht op het ETD stelsel](#)
- [Afsprakenstelsel Elektronische Toegangsdiensten voor Bedrijven](#)

Algemene Wet Bestuursrecht

- In de Awb zijn diverse maatregelen opgenomen over het digitaal verkeer met bestuursorganen. Met name afdeling 2.3 ([‘Verkeer langs elektronische weg’](#)) geeft het juridisch kader voor berichtenverkeer en het gebruik van elektronische handtekeningen.
- Het [wetsvoorstel Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer](#) wijzigt de Awb en ligt ter behandeling bij de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel geeft de burger recht om elektronisch berichten aan een bestuursorgaan te zenden op een door het bestuursorgaan bepaalde wijze. Burgers en bedrijven krijgen hiermee het recht op elektronisch zakendoen.

[Wet elektronische handtekeningen](#)

De wet geeft het juridisch kader voor het gebruik van elektronische handtekeningen en borgt veiligheid en betrouwbaarheid.

[Dienstenwet](#)

De dienstenwet i.c.m. de wet KvK, art 5 vormen de juridische basis voor voorzieningen als Digitaal Ondernemersplein, MijnOverheid voor Ondernemers en de Berichtenbox voor Bedrijven.

- [Regeling indicatieve vaststelling reikwijdte Dienstenwet](#)

In deze regeling staat welke procedures onder de Dienstenwet vallen.

- [Dienstenregeling centraal loket en interne markt informatiesysteem](#)

Vaststelling van de praktische regels voor de uitwisseling van informatie via de Berichtenbox voor Bedrijven.

- [Dienstenbesluit centraal loket](#)

Via het loket kunnen berichten verzonden en ontvangen worden.

- [Regeling elektronische handtekening bevoegde instanties](#)

[Wet KvK, artikel 5](#)

Een digitaal ondernemersplein met behulp waarvan ten behoeve van personen die een onderneming drijven of overwegen een onderneming op te richten:

- Informatie toegankelijk wordt gemaakt die van belang is voor het oprichten en drijven van een onderneming;
- Berichtenverkeer tussen personen die een onderneming drijven of overwegen een onderneming op te richten en bestuursorganen kan plaatsvinden, voor zover het daartoe is opengesteld.

[E-Factureren](#)

De Europese richtlijn (2014/55/EU) verplicht alle aanbestedende diensten (en dus ook alle overheden) om uiterlijk per 18 april 2019 e-facturen in de EU-norm te kunnen ontvangen en verwerken. Deze werd gevolgd door het [uitvoeringsbesluit \(2017/1870/EU\)](#).

[Besluit Digipoort voor e-factureren](#)

Verplichting voor alle ministeries en onderliggende Rijksdiensten om een aansluiting te hebben op 'Digipoort voor e-facturen' per 1-1-2011.

[De Bekendmakingswet](#)

Het digitaal toegankelijk maken van kennisgevingen en bekendmakingen van de overheid voor burgers en bedrijven. Overheden publiceren alle kennisgevingen en bekendmakingen afhankelijk van het bestuursorgaan en de doelgroep in de Staatscourant, het gemeenteblad, provinciaal blad, waterschapsblad of blad van een gemeenschappelijke regeling. Deze publicaties zijn via verplicht gebruik van de GVOP (Gemeenschappelijke Voorziening Officiële Publicaties) op één weblocatie te raadplegen.

- [Bekendmakingsbesluit](#)
- [Bekendmakingsregeling](#)
- [Besluit bekendmaking en beschikbaarstelling regelgeving decentrale overheden](#)

[Forum Standaardisatie](#)

De organisatie legt standaarden vast en beheert lijsten met standaarden. Een deel daarvan is verplicht: de 'pas-toe-of-leg-uit lijst' (PTOLU-ijst)⁴⁹. Er is ook een lijst aanbevolen standaarden⁵⁰.

[Instellingsbesluit sturing digitale overheid](#)

In het Instellingsbesluit, van 23 februari 2018, wordt de besturing van de digitale overheid beschreven en zal met de introductie van het MIDO worden herzien. Het besluit is onder andere gebaseerd op deze uitgangspunten:

- Het functioneren van de overheid wordt steeds meer bepaald door digitalisering;
- De beleidsmatige vraagstukken van de digitale overheid kunnen alleen worden opgelost als zij gezamenlijk geagendeerd worden en digitaliseringsambities gezamenlijk worden opgepakt;
- De randvoorwaarden en samenwerking voor een overheidsbrede agenda voor het digitaliseren van het openbaar bestuur vragen om de juiste overlegstructuur.

⁴⁹ Zie de lijst [verplichte standaarden](#)

⁵⁰ Zie de lijst [aanbevolen standaarden](#)